

Obstakels in de Nederlandse taal: een NT2-handleiding voor Poolse leerders van het Nederlands.

Een praktisch hulpmiddel voor NT2-docenten en taalcoaches

Datum: 26 juni 2013
Student: Tinka Versteeg
Studentnummer: 3341801
Opleiding: Master Taal, Mens en Maatschappij
Universiteit Utrecht
Begeleider: Jacomine Nortier

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

WAAROM DEZE NT2-HANDLEIDING?	5
WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK.....	5
HET BELANG VAN DE NT2-HANDLEIDING	6
EEN NT2-HANDLEIDING VOOR HET POOLS	6
DE OPZET VAN DE NT2-HANDLEIDING	7
1 OVEREENKOMSTEN TUSSEN HET POOLS EN HET NEDERLANDS	9
2 VERSCHILLEN: UITSPRAAK	10
2.1 ALFABET EN KLANKCOMBINATIES.....	10
2.2 KLINKERS (<u>VOCALEN</u>).....	11
2.3 MEDEKLINKERS (<u>CONSONANTEN</u>)	13
2.4 WOORDKLEEMTOON	13
2.5 SAMENVATTING VERSCHILLEN UITSPRAAK.....	14
3 VERSCHILLEN: WOORDEN	15
3.1 ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN (SUBSTANTIEVEN)	15
<i>Geslacht</i>	15
<i>Naamvallen</i>	16
<i>Congruentie</i>	16
<i>Lidwoorden</i>	17
<i>Samenstellingen</i>	18
3.2 WERKWOORDEN (VERBA)	19
<i>Werkwoordsuitgangen</i>	19
<i>Aspect (voltooid en onvoltooid)</i>	19
<i>Modus</i>	20
<i>Hulpwerkwoorden</i>	21
<i>Koppel(werk)woorden</i>	22
<i>Onpersoonlijke werkwoorden</i>	23
3.3 BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN (ADJECTIEVEN).....	24
<i>Attributief adjectief</i>	25
<i>Bezittelijk adjectief (possessief adjectief)</i>	26
<i>Aanwijzend adjectief</i>	26

<i>Distributief adjectief</i>	27
<i>Vragend adjectief</i>	27
<i>Relatief adjectief</i>	27
<i>Indefiniet adjectief</i>	27
<i>Numeriek adjectief</i>	28
<i>Adjectivische deelwoorden</i>	29
3.4 BIJWOORDEN (ADVERBIA)	30
3.5 VOORNAAMWOORDEN (PRONOMINA)	31
<i>Persoonlijke voornaamwoorden</i>	31
3.6 VOORZETSELS (PREPOSITIES)	33
<i>Voorzetsels en achterzetsels</i>	33
<i>Voorzetsels en naamvallen</i>	33
<i>Typen voorzetsels</i>	34
3.7 SAMENVATTING VERSCHILLEN WOORDEN	34
4 VERSCHILLEN: ZINNEN	36
4.1 WOORDVOLGORDE: HOOFDZINNEN, BIJZINNEN, IMPERATIEFZINNEN EN VRAAGZINNEN.....	36
4.1.1 <i>Hoofdzinnen en bijzinnen</i>	36
4.1.2 <i>Imperatiefzinnen (gebiedende wijs)</i>	37
4.1.3 <i>Vraagzinnen</i>	37
4.2 WOORDVOLGORDE: ADJECTIEFGROEPEN, VOORZETSELS EN BIJWOORDEN	38
4.2.1 <i>Bijvoeglijke naamwoorden (adjectiefgroepen)</i>	38
4.2.2 <i>Voorzetsels (preposities)</i>	39
4.2.3 <i>Bijwoorden (adverbia)</i>	39
4.3 ONTKENNING (NEGATIE)	40
4.3.1 <i>Het partikel nie</i>	40
4.3.2 <i>Dubbele ontkenning</i>	41
4.4 SAMENVATTING VERSCHILLEN ZINNEN	42
5 OEFENINGEN	43
OEFENING 1: KLINKERS (§2.2).....	44
OEFENING 2: MEDEKLINKERS (§2.3).....	45
OEFENING 3: WOORDKLEMTTOON (§2.4)	46
OEFENING 4: LIDWOORDEN (§3.1).....	47
OEFENING 5: SAMENSTELLINGEN (§3.1).....	48

OEFENING 6: WERKWOORDSUITGANGEN (§3.2)	49
OEFENING 7: SCHEIDBARE WERKWOORDEN (§3.2)	51
OEFENING 8: HULPWERKWOORDEN VAN TIJD (§3.2)	52
OEFENING 9: VRAAGWOORDEN (§3.3)	53
OEFENING 10: BETREKKELIJKE VOORNAAMWOORDEN (§3.3)	54
OEFENING 11: ONBEPAALENDE VOORNAAMWOORDEN (§3.3)	55
OEFENING 12: VOORZETSELS (§3.6)	56
OEFENING 13: WOORDVOLGORDE IN HOOFDZINNEN EN BIJZINNEN (§4.1.1)	57
OEFENING 14: JA/NEE-VRAGEN (§4.1.3)	58
OEFENING 15: WOORDVOLGORDE BIJVOEGLIJKE NAAMWOORDEN (ADJECTIEFGROEPEN, §4.2.1)	59
OEFENING 16: WOORDVOLGORDE BIJWOORDEN (§4.2.3)	60
OEFENING 17: ONTKENNING (§4.3)	61
TOT SLOT	62
BIJLAGE 1: BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN	63
BIJLAGE 2: LITERATUURSUGGESTIES	65

Waarom deze NT2-handleiding?

Als NT2-docent of taalcoach heeft u te maken met cursisten met verschillende taalachtergronden. Voor sommigen is het de eerste keer dat zij een tweede taal leren, anderen hebben er al ervaring mee. Bovendien zullen waarschijnlijk niet al uw cursisten dezelfde moedertaal hebben. Dit laatste is erg belangrijk.

Wetenschappelijk onderzoek

Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat de moedertaal van een tweedetaalleerder invloed heeft op het verwervingsproces van de tweede taal. De verwerving van een tweede taal door volwassenen wordt gekenmerkt door *transfer*. Dit betekent dat zij uitspraakregels en taalstructuren uit hun moedertaal meenemen naar de tweede taal die zij aan het leren zijn. Dit kan het verwervingsproces bevorderen als een taalstructuur uit de moedertaal overeenkomt of te vergelijken is met de taalstructuur uit de tweede taal die geleerd wordt. Er wordt dan gesproken van positieve *transfer*. Het kan het verwervingsproces van de tweede taal echter ook negatief beïnvloeden, wanneer de taalstructuur uit de moedertaal juist niet overeenkomt of niet te vergelijken is met de taalstructuur uit de tweede taal. We spreken dan van negatieve *transfer* of interferentie.

Om het begrip *transfer* te illustreren kunnen we bijvoorbeeld kijken naar lidwoorden. Het Nederlands kent drie verschillende lidwoorden en het verschil tussen *de*-woorden en *het*-woorden wordt vaak erg moeilijk gevonden door mensen die Nederlands willen leren. Er zijn echter ook talen waarin geen lidwoorden gebruikt worden, zoals het Turks of het Pools. Cursisten die zo'n taal zonder lidwoorden als moedertaal hebben, moeten bij het leren van het Nederlands allereerst leren wat het concept lidwoorden überhaupt betekent. Dit heeft als gevolg dat zij in de beginfase van het verwervingsproces Nederlandse zinnen zullen maken waarin de lidwoorden ontbreken: een geval van negatieve *transfer*. Pas nadat zij weten wat lidwoorden zijn en wanneer ze gebruikt worden, kunnen zij zich toeleggen op het leren van de eigenlijke lidwoorden. Cursisten met een moedertaal waarin wel lidwoorden voorkomen, zoals het Duits, hebben het in dit geval gemakkelijker. Zij zijn al bekend met lidwoorden en kunnen meteen beginnen met leren hoe zij *de* en *het* moeten gebruiken. Dit laat zien dat de moedertaal van de cursist invloed heeft op de verwerving van de tweede taal.

Het belang van de NT2-handleiding

Een geval van negatieve *transfer*, zoals hierboven geschetst wordt, kan snel verholpen worden als u op de hoogte bent van de verschillen tussen het Nederlands en de moedertaal van de cursist. U kunt dan anticiperen op te verwachten problemen en de cursist extra ondersteuning bieden. Als u echter cursisten heeft met vijf verschillende moedertalen, wordt het voor u lastig om kennis te hebben van al deze moedertalen. Daarom is de NT2-handleiding ontwikkeld. De NT2-handleiding is een praktisch naslagwerk, waarin de belangrijkste verschillen tussen het Nederlands en een andere taal, in dit geval het Pools, besproken worden. Wanneer u een cursist geconfronteerd ziet met een specifiek probleem, bijvoorbeeld in verband met het gebruik van lidwoorden, kunt u met de kennis uit deze NT2-handleiding nagaan of dit probleem veroorzaakt wordt door een verschil tussen het Nederlands en de moedertaal van de cursist. De kennis die u heeft opgedaan, kunt u vervolgens overbrengen aan de cursist, zodat deze inzicht krijgt in het probleem. Cursisten moeten immers eerst inzien wat zij precies fout doen, voordat zij verder kunnen met het verwerven van de taalstructuur. De handleiding bevat oefeningen die hierbij kunnen helpen. Nadat u de cursisten heeft uitgelegd hoe het Nederlands verschilt van het Pools, kunnen de cursisten deze kennis toepassen in de oefeningen. Op deze manier kan met behulp van (kennis van) de moedertaal van de cursist bijgedragen worden aan het verwervingsproces van de tweede taal.

Een NT2-handleiding voor het Pools

Gezien de maatschappelijke relevantie is besloten om de NT2-handleiding voor het Pools te ontwikkelen. Sinds Polen in 2004 is toegetreden tot de Europese Unie zijn er veel Poolse arbeidsmigranten naar Nederlands gekomen. Om in Nederland te werken hadden zij sindsdien slechts een tewerkstellingsvergunning nodig. Op 1 mei 2007 werd deze eis afgeschaft en was een vergunning niet meer nodig. Dit zorgde ervoor dat de arbeidsmigratiestroom nog verder toenam. Dit is duidelijk te zien in het aantal Polen dat in Nederland in de Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens (GBA) staat ingeschreven. Volgens een onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau ging het in 2004 om 35.542 personen van Poolse afkomst en was dit aantal in 2008 gegroeid tot 58.853. De meest recente gegevens uit mei 2013 laten zien dat er 111.121 personen van Poolse afkomst in de GBA ingeschreven stonden. Uit datzelfde onderzoek blijkt dat de meerderheid van de sinds 2004 naar Nederland gemigreerde Polen moeite heeft met de Nederlandse taal of geen Nederlands spreekt. Ongeveer 42% geeft aan dat zij een inburgeringscursus of taalcursus gevolgd hebben om Nederlands te leren. Ook stelt 21%

dit nog te willen gaan doen. Dat betekent dat u, als NT2-docent of taalcoach, al veel te maken heeft of veel te maken gaat krijgen met cursisten die het Pools als moedertaal hebben. Dat is de reden geweest om deze NT2-handleiding voor het Pools te ontwikkelen.

De opzet van de NT2-handleiding

Deze handleiding is vooral gericht op de grammaticale verschillen tussen het Pools en het Nederlands. Dit zijn verschillen waar (beginnende) leerders van het Nederlands vaak nog geen inzicht in hebben. Uw Poolse cursisten zullen u daarentegen waarschijnlijk wel weten te vertellen wanneer het Pools een beleefdheidsvorm gebruikt en of de intonatie in een Poolse vraagzin aan het einde van de zin, net als in het Nederlands, omhoog gaat. Dit soort verschillen tussen het Pools en het Nederlands komen, vanwege de beperkte omvang van de handleiding, in deze NT2-handleiding daarom niet aan de orde.

De opzet van de NT2-handleiding is als volgt. In het eerste hoofdstuk van deze NT2-handleiding wordt een kort overzicht gegeven van de overeenkomsten tussen het Pools en het Nederlands. Als u zich afvraagt of een probleem dat u signaleert bij Poolse cursisten het gevolg is van een taalstructuur uit het Pools, kunt u dit overzicht raadplegen. Dit voorkomt dat u in de NT2-handleiding tevergeefs zoekt naar de beschrijving van een taalverschil dat er niet is. In de hoofdstukken daarna wordt ingegaan op de verschillen tussen het Pools en het Nederlands. Het tweede hoofdstuk van de NT2-handleiding behandelt de uitspraak, het derde hoofdstuk behandelt woordsoorten en het vierde hoofdstuk behandelt de zinsbouw. In elk van deze hoofdstukken worden steeds de belangrijkste taalverschijnselen besproken. De uitleg bij de taalverschijnselen wordt vergezeld van duidelijke voorbeelden die de uitleg concreet maken. Voor de beschrijving van de overeenkomsten en de verschillen tussen het Nederlands en het Pools is gebruik gemaakt van de informatie uit de Poolse grammaticaboeken van Sadowska (2012), Bielec (2004, 2012) en Brooks (1975). Bovendien is gebruik gemaakt van de adviezen van een moedertaalspreker van het Pools. Deze Poolse moedertaalspreker studeert Nederlands in Polen. In het vijfde hoofdstuk vindt u oefeningen die specifiek gericht zijn op de grootste verschillen tussen het Nederlands en het Pools. Deze oefeningen maken de theorie uit de NT2-handleiding concreet. Nadat u de cursisten uitgelegd heeft dat het taalverschijnsel waarmee zij problemen hebben in het Nederlands anders gerealiseerd wordt dan in het Pools, kunnen zij deze kennis meteen toepassen in de oefeningen. De oefeningen zijn bedoeld om de cursisten in te laten zien wat zij fout doen, zodat zij zich realiseren dat een bepaalde taalstructuur in het Nederlands anders is dan in het Pools. Om de cursisten tot dit inzicht te

brengen, worden aan het begin van elke oefening ook voorbeelden gegeven van incorrecte en correcte vormen of zinnen. Dit is gedaan om te illustreren hoe een taalverschijnsel wel of juist niet gerealiseerd moet worden.

De NT2-handleiding bevat tot slot twee bijlagen. Bijlage 1 bevat een verklarende lijst van taalwetenschappelijke begrippen en afkortingen. De begrippen uit deze lijst zijn in de lopende tekst onderstreept en dikgedrukt. In bijlage 2 vindt u een aantal literatuurtips. Het betreft de boeken en artikelen die gebruikt zijn om deze NT2-handleiding te schrijven. In deze boeken en artikelen kunt u meer informatie vinden over theorieën betreffende tweedetaal-verwerving of de Poolse taal.

1 Overeenkomsten tussen het Pools en het Nederlands

Naast verschillen tussen het Pools en het Nederlands die tot problemen kunnen leiden bij de taalverwerving, zijn er ook overeenkomsten aan te wijzen tussen de twee talen. Deze overeenkomsten zijn schematisch weergegeven in onderstaande tabel. Wanneer taalstructuren uit het Pools en het Nederlands met elkaar overeenkomen, kan dit het verwervingsproces versnellen en vergemakkelijken voor Poolse cursisten.

		Overeenkomst
Uitspraak	Alfabet	Alle letters uit het Nederlandse alfabet komen ook in het Poolse alfabet voor.
	Klinkers	De uitspraak van de volgende klinkers: <i>e, o</i>
	Medeklinkers	De uitspraak van de volgende medeklinkers: <i>b, d, f, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v</i> en <i>z</i> .
	Klankcombinaties	De uitspraak van de klankcombinatie <i>ch</i> als [x] zoals in het Nederlandse woord <i>acht</i> .
	Woordklemtoon	Bij veel woorden de klemtoon op de voorlaatste lettergreep (vb: <i>agenda</i>)
Woordsoorten	Zelfstandige naamwoorden	Onderscheid tussen enkelvoud en meervoud
	Werkwoorden	Verschillende uitgangen voor enkelvoudsvormen en meervoudsvormen (vb: <i>komt-komen</i>)
		Het onderscheid tussen de tegenwoordige en verleden tijd wordt uitgedrukt op het werkwoord. (vb: <i>hij fietst -hij fietste</i>)
		Het Pools maakt net als het Nederlands onderscheid tussen voltooid (perfectief) en onvoltooid (imperfectief) (vb: <i>ik ga - ik ben gegaan</i>)
	Hulpwerkwoorden	Het Pools kent net als het Nederlands hulpwerkwoorden van de passieve/lijdende vorm (vb: <i>ik word geslagen</i>) en hulpwerkwoorden van modaliteit (vb: <i>ik wil eten</i>)
	Koppelwerkwoorden	Het Pools kent net als het Nederlands koppelwerkwoorden (maar ook koppelwoorden, zie §3.2)
	Adjectieven	De vergrotende en overtreffende trap wordt gevormd door toevoeging van suffixen . (vb: <i>nieuw - nieuwer - nieuwst</i>)
	Voornaamwoorden	Beide talen kennen persoonlijke, wederkerende, wederkerige, bezittelijke, aanwijzende, vragende, betrekkelijke en onbepaalde voornaamwoorden
Voorzetsels	Voorzetsels worden in beide talen voor het zelfstandig naamwoord geplaatst.	
Zinsbouw	Hoofdzinnen en bijzinnen	In beide talen kennen SVO als basiswoordvolgorde (maar in het Nederlands alleen in hoofdzinnen!)
	Imperatiefzinnen (gebiedende wijs)	In beide talen wordt dezelfde woordvolgorde gebruikt.
	Vraagzinnen	In zowel het Pools als het Nederlands wordt inversie toegepast bij het maken van vraagwoordzinnen.

Tabel 1: Overeenkomsten tussen het Pools en het Nederlands

2 Verschillen: uitspraak

In dit hoofdstuk wordt allereerst een overzicht gegeven van de verschillen tussen het Nederlandse alfabet en het Poolse alfabet en de klankcombinaties die in deze talen voor kunnen komen (§2.1). Vervolgens wordt in de twee paragrafen daarna dieper ingegaan op de uitspraakverschillen tussen de Poolse en Nederlandse klinkers (§2.2) en medeklinkers (§2.2). Tot slot worden in de laatste paragraaf de verschillen in woordklemtoon besproken (§2.4).

2.1 Alfabet en klankcombinaties

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de letters uit het Nederlandse alfabet met daarnaast de letters uit het Poolse alfabet. Zoals te zien kent het Poolse alfabet negen letters meer dan het Nederlandse alfabet. Een toelichting hierop wordt gegeven in de paragrafen 2.2 en 2.3.

Nederlands		Pools		Nederlands		Pools	
Letter	IPA ¹	Letter	IPA	Letter	IPA	Letter	IPA
a	[a]	a	[a]	p	[p]	p	[p]
		ą	[ɔ̃ ^w]	q	[kw]	q	[k]
b	[b], [p]	b	[b]	r	[r]	r	[r]
c	[k]	c	[t͡s]	s	[s]	s	[s]
	[s]	ć	[t͡ɕ]			ś	[ɕ]
d	[d], [t]	d	[d]	t	[t]	t	[t]
e	[ɛ], [ə]	e	[ɛ]	u	[y]	u	[u]
		ę	[ɛ ^w]	v	[v]	v	[v]
f	[f]	f	[f]	w	[w]	w	[v]
g	[x], [ɣ], [ʒ]	g	[g]	x	[ks]	x	[k͡s]
h	[h]	h	[x]	y	[j]	y	[i]
i	[i]	i	[i]	z	[z]	z	[z]
j	[j]	j	[j]			ż	[ʒ]
k	[k]	k	[k]			ź	[ʒ]
l	[l]	l	[l]				
		ł	[w]				
m	[m]	m	[m]				
n	[n]	n	[n]				
		ń	[ɲ]				
o	[ɔ]	o	[ɔ]				
		ó	[u]				

Tabel 2: Het Nederlandse en het Poolse alfabet

¹ De uitspraak van de meeste IPA-symbolen is te beluisteren via http://en.wikipedia.org/wiki/International_Phonetic_Alphabet

Het Nederlands kent, naast de letters uit het alfabet, klankcombinaties die bestaan uit twee klinkers of twee medeklinkers en die uitgesproken worden als één klank, zoals *ee* in het woord *keel* en *ch* in het woord *acht*. In het Pools wordt in principe elke letter als aparte klank uitgesproken (zie ook §2.2). Klankcombinaties zoals in *keel* kunnen daarom problemen veroorzaken voor Poolse leerders van het Nederlands. Er zijn in het Pools echter ook bepaalde klankcombinaties die als één klank worden uitgesproken. In het Pools gaat het in dat geval altijd om een combinatie van een medeklinker met de *i* of een combinatie van twee medeklinkers die eventueel gevolgd worden door de letter *i*. Wanneer Poolse leerders van het Nederlands deze klanken in het Nederlands tegenkomen, kunnen de uitspraakregels uit het Pools hun uitspraak in het Nederlands bemoeilijken. In onderstaande tabel staan de mogelijke klankcombinaties in het Nederlands en het Pools, die uitgesproken worden als één klank.

Nederlands		Pools	
Klankcombinatie	IPA	Klankcombinatie	IPA
aa	[a]	ch	[x]
ee	[e]	ci	[t͡ɕ] of [t͡ɕi]
oo	[o]	cz	[t͡ʂ]
uu	[y]	dz	[dz]
ie	[i]	dzi	[d͡ʒi] of [d͡ʒi]
oe	[u]	dź	[d͡ʒ]
eu	[ø]	dż	[d͡ʒ]
ou	[ɔu]	ni	[ɲ] of [ɲi]
au	[ɔu]	rz	[ʒ]
ui	[œy]	si	[ɕ] of [ɕi]
ei	[ei]	sz	[ʂ]
ij	[ei]	zi	[ʒi] of [ʒi]
ch	[x], [ʃ]		
ng	[ŋ]		

Tabel 3: Klankcombinaties

2.2 Klinkers (vocalen)

Zoals te zien in tabel (2) in §2.1 kent het Pools acht klinkers. Vijf van deze klinkers komen ook in het Nederlands voor. Dit zijn de *a*, *e*, *i*, *o* en *u*. Twee daarvan, de *e* en de *o*, worden in beide talen op dezelfde manier uitgesproken. De andere drie klinkers worden in het Pools anders uitgesproken dan in het Nederlands. De *a* wordt in het Pools voor in de mond gerealiseerd, terwijl deze in het Nederlands juist achter in de mond gerealiseerd wordt. De *i* wordt in het

Pools wat meer naar voren en wat meer met een gesloten mond gerealiseerd dan in het Nederlands. De *u* wordt in het Pools meer achter in de mond gerealiseerd, terwijl deze in het Nederlands meer voor in de mond gerealiseerd wordt. Het Pools kent ook drie klinkers die het Nederlands niet kent, namelijk *ó*, *ą* en *ę*. De vocaal *ó* wordt op dezelfde manier uitgesproken als de Poolse *u*. De uitspraak van de *ą* is vergelijkbaar met de uitspraak van de *o* in het Franse woord *bon*. De uitspraak van de *ę* is vergelijkbaar met de uitspraak van de *i* in het Franse woord *fin*. Het feit dat klanken, die hetzelfde geschreven worden in beide talen, anders uitgesproken worden en het feit dat het Pools meer klinkers heeft, kan de uitspraak van de Nederlandse klinkers bemoeilijken voor Poolse cursisten.

Ook heeft het Nederlands een eigenschap die het Pools niet heeft. Het Nederlands maakt namelijk onderscheid tussen korte klinkers en lange klinkers, terwijl het Pools alleen korte klinkers kent. Dit lengteverschil tussen klinkers is bovendien betekenisonderscheidend, vergelijk *hak* (korte klinker) met *haak* (lange klinker). Dit wordt gecompliceerd door het feit dat wanneer in een Pools woord een aantal klinkers achter elkaar voorkomt, deze klinkers één voor één uitgesproken worden (zie voorbeeld 1a). Uitzonderingen hierop zijn sommige woorden die uit andere talen afkomstig zijn. In deze woorden worden twee opeenvolgende klinkers als een tweeklank uitgesproken (1b). Een tweede uitzondering betreft woorden waarin een *i* gevolgd wordt door een andere klinker. De klinkers worden dan niet apart van elkaar uitgesproken, maar de medeklinker voorafgaand aan de *i* wordt verzacht en de *i* wordt uitgesproken als een soort *y* (1c). De *i* wordt niet uitgesproken wanneer de voorafgaande medeklinker een *c*, *s*, *z* of *dz* is. In dat geval maakt de *i* deze medeklinkers zachter en worden ze uitgesproken als *ć*, *ś*, *ź*, *dź* en *ń*.

(1)

	Woord	Uitspraak	
a.	nauka	na-u-ka	(<i>wetenschap</i>)
b.	euro	eu-ro	(<i>euro</i>)
c.	pies	pyes	(<i>hond</i>)

De afwijkende uitspraak van de klinkers *a*, *i* en *u*, het onderscheid tussen korte en lange klinkers en de regels die in het Pools gelden voor twee klinkers die achter elkaar voorkomen, kunnen de verwerving van lange klinkers door Poolse cursisten compliceren. Oefening 1 is bedoeld om ondersteuning te bieden hierbij.

2.3 Medeklinkers (consonanten)

Het Poolse alfabet kent 26 medeklinkers. Zes daarvan hebben geen equivalent in het Nederlands. Dat zijn de letters *ć, ł, ń, ś, ź* en *ż*. Verder zijn er veertien medeklinkers die vergelijkbaar worden uitgesproken in beide talen. Dat zijn de letters *b, d, f, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v* en *z*. Daarnaast zijn er nog vijf consonanten die in het Nederlands anders uitgesproken worden dan in het Pools. Dit zijn de *c, g, h, w* en *x*. De uitspraak van deze klanken in het Pools wordt gegeven in tabel (4).

Letter	Uitspraak
c	zoals in het Engelse <i>bats</i> en <i>cheer</i>
g	zoals in het Engelse <i>good</i>
h	zoals in <i>acht</i> en <i>chaos</i>
w	zoals in <i>vacht</i>
x	zoals in het Engelse <i>pax</i>

Tabel 4: Uitspraakverschillen medeklinkers

In het Pools komen ook consonantclusters voor, waarin tot zes medeklinkers naast elkaar kunnen voorkomen, zoals bijvoorbeeld in *chrzczony* (*gedoopt*). Wanneer in consonantclusters twee dezelfde medeklinkers naast elkaar staan, zoals bijvoorbeeld in *Anna*, worden deze consonanten apart worden uitgesproken (*An-na*). In het Nederlands worden de twee medeklinkers als één klank uitgesproken. Typisch voor het Pools en andere Slavische talen is verder dat medeklinkers assimileren in consonantclusters of voor een pauze. Dit betekent dat de klank van de medeklinker zich aanpast aan een andere medeklinker.

Net als bij de klinkers geldt ook bij de medeklinkers dat de uitspraakverschillen en de regels die in het Pools gelden voor het uitspreken van twee dezelfde medeklinkers achter elkaar, het verwerven van de medeklinkers door Poolse cursisten kunnen bemoeilijken. Oefening 2 is bedoeld om hierbij ondersteuning te bieden.

2.4 Woordklemtoon

In het Nederlands ligt de klemtoon over het algemeen op de voorlaatste (2a) of de voorvoorlaatste lettergreep (2b) van een woord. Het Nederlands kent echter veel uitzonderingen. Bij woorden die oorspronkelijk uit het Pools afkomstig zijn, ligt de klemtoon over het algemeen op de voorlaatste lettergreep (2c). Als er een gebonden morfeem of suffix toegevoegd wordt aan een woord, bijvoorbeeld om het meervoud te vormen, verplaatst de

klemtoon zich naar de lettergreep die op dat moment de voorlaatste is (2d)), terwijl hier in het Nederlands verschillende regels en uitzonderingen voor zijn (deze worden verder buiten beschouwing gelaten). Er zijn ook uitzonderingen op de Poolse klemtoonregel. Bij woorden afkomstig uit het Frans wordt de klemtoon bijvoorbeeld op de laatste lettergreep gelegd (2e). Oefening 3 kan gebruikt worden om te oefenen met woordklemtoon.

(2)	a.	telefoon	c.	telefon	(<i>telefoon</i>)
	b.	alfabet	d.	tefony	(<i>telefoons</i>)
			e.	attaché	(<i>attaché</i>)

2.5 Samenvatting verschillen uitspraak

In de onderstaande tabel worden de belangrijkste verschillen tussen het Nederlands en het Pools wat betreft uitspraak samengevat.

	Verschillen
Alfabet en klankcombinaties	Pools: 32 (+3) letters, Nederlands: 26 letters
	Pools: <i>medeklinker-medeklinker (-i)</i> of <i>medeklinker-i</i> Nederlands: <i>klinker-klinker</i> of <i>medeklinker-medeklinker</i>
Klinkers	Pools: alleen korte klinkers
	Afwijkende uitspraak van <i>a, i, o, u</i> en <i>y</i>
	Extra klinkers Pools: <i>ó, q</i> en <i>ę</i>
	Pools: in principe elke klinker apart uitgesproken
Medeklinkers	Extra medeklinkers Pools: <i>ć, ł, ń, ś, ź</i> en <i>ż</i>
	Afwijkende uitspraak van <i>c, g, h, w</i> en <i>x</i> .
	Pools: twee dezelfde medeklinkers achter elkaar apart uitgesproken
Woordklemtoon	Nederlands: meer regels en meer uitzonderingen dan in het Pools

Tabel 5: Samenvatting verschillen uitspraak

3 Verschillen: woorden

In dit hoofdstuk worden de verschillen tussen het Nederlands en het Pools op het gebied van woordvorming besproken. Er wordt achtereenvolgens ingegaan op zelfstandige naamwoorden (§3.1), werkwoorden (§3.2), bijvoeglijke naamwoorden (§3.3), bijwoorden (§3.4), voornaamwoorden (§3.5) en voorzetsels (§3.6).

3.1 Zelfstandige naamwoorden (substantieven)

In het Pools bestaat elk zelfstandig naamwoord uit een stam en een uitgang (3). In het Nederlands is dit niet het geval. De stam vormt in het Pools de basis van het zelfstandig naamwoord en de uitgang kan veranderen, afhankelijk van bijvoorbeeld de naamval.

(3)	Woord	Stam	Uitgang	
	ulica	ulic	-a	(NL: straat)
	miejsce	miejsc	-e	(NL: ruimte)

Geslacht

Daarnaast kent het Pools drie geslachten: mannelijk, vrouwelijk en onzijdig. Verder onderscheid wordt nog gemaakt tussen mannelijk levend (*Engels: animate*) en mannelijk levenloos (*Engels: inanimate*). In het Nederlands, dat vroeger ook het onderscheid tussen de drie geslachten kende, is het onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke woorden steeds minder duidelijk. Deze woorden hebben allebei het lidwoord *de*, terwijl onzijdige woorden met het lidwoord *het* nog wel te onderscheiden zijn. In het Pools behoort elk zelfstandig naamwoord tot een van de drie geslachten. De toekenning van het geslacht aan het zelfstandig naamwoord hangt af van het natuurlijk geslacht van het woord en van de uitgang van het woord in de nominatief (de basisvorm van het woord). Mannelijke woorden eindigen typisch op een medeklinker (4a), terwijl vrouwelijke woorden typisch eindigen op *-a* (4b). Onzijdige woorden eindigen over het algemeen op *-o*, *-e* of *-ę* (4c).

(4)	a. Mannelijk	b. Vrouwelijk	c. Onzijdig
	banan (banaan)	gruszka (peer)	jablko (appel)

Naamvallen

Het feit dat zelfstandige naamwoorden in het Nederlands niet bestaan uit een stam+uitgang en dat bovendien het onderscheid tussen de woordgeslachten onduidelijk is, kan voor verwarring zorgen bij Poolse cursisten. Bovendien kunnen zelfstandige naamwoorden in het Pools, anders dan in het Nederlands, vervoegd worden voor zeven naamvallen: **nominatief**, **genitief**, **datief**, **accusatief**, **instrumentalis**, **locatief** en **vocatief**. Bovendien worden ze ook vervoegd voor getal (enkelvoud of meervoud). Vrijwel elk zelfstandig naamwoord kent daarom veertien uitgangen: zeven in het enkelvoud en zeven in het meervoud. De zelfstandige naamwoorden worden vervoegd volgens een bepaald patroon. Welk patroon (dat is, hangt af van het geslacht van het woord. Er zijn aparte verbuigingspatronen voor mannelijke, vrouwelijke en onzijdige woorden, zoals te zien in afbeelding (1).

The Polish case marking system (the singular endings)			
Case	Feminine	Masculine	Neuter
Nominative	-a (-Ø, -i)	-Ø (-a, -o)	-o, -e, -ę
Genitive	-i/-y	-a, -u (-i/-y)	-a
Dative	-e, -i/-y	-owi (-u, -e, -i/-y)	-u
Accusative	-ę (-Ø)	-Ø, -a (-ę, -o)	-o, -e, -ę
Instrumental	-ą	-em (-ą)	-em
Locative	-e, -i/-y	-e, -u (-i/-y)	-e, -u
Vocative	-o, -u, -i/-y, (-Ø)	-e, -u, (-o)	-o, -e, -ę

Note: Endings in parentheses are restricted to fairly narrow classes of exceptions. The ['] symbol before an ending indicates that it triggers palatalisation of the preceding consonant(s).

Afbeelding 1: Het Poolse naamvalsysteem (enkelvoud) (Dabrowska 2008: 935)

Congruentie

Het feit dat een zelfstandig naamwoord in het Nederlands slechts twee vormen kent (enkelvoud en meervoud) kan de verwerving van het zelfstandig naamwoord makkelijk maken voor Poolse cursisten. Het kan echter ook voor verwarring zorgen. Eveneens anders in het Pools is dat voor verschillende woorden geldt dat zij, indien ze gecombineerd worden met een zelfstandig naamwoord, met het zelfstandig naamwoord moeten congrueren. Dit is het geval met bijvoeglijke naamwoorden (5a), aanwijzende voornaamwoorden (5b), persoonlijke voornaamwoorden in het enkelvoud (5c), bezittelijke voornaamwoorden in de eerste en tweede persoon enkelvoud en meervoud (5d, congruentie alleen in geslacht), verleden tijd enkelvoud (5e, geslacht), de conditionele vorm van het werkwoord (5f, geslacht) en bijvoeglijk gebruikte deelwoorden (5g, geslacht). Het Nederlands kent echter alleen congruentie tussen het onderwerp en de persoonsvorm van de zin wat betreft getal en persoon en tussen het

zelfstandig naamwoord en het bijvoeglijk naamwoord. Dit kan voor verwarring zorgen bij Poolse cursisten, omdat ze regels moeten afleren. Maak daarom goed duidelijk aan de cursisten dat congruentie in het Nederlands beperkt voorkomt.

(5)

a.	dobry goedNOM.SG.M. 'goede collega'	kolega collegaNOM.SG.M.	
b.	ten dezeNOM.SG.M. 'deze broer'	brat broerNOM.SG.M.	
c.	on hijNOM.SG.M. 'hij slaapt'	śpi slaapt3SG	
d.	mój ojciec mijnM.vaderM. 'mijn vader'		f. dziecko kindN. 'het kind zou willen'
e.	dziecko kindN. 'het kind sliep'	spać slaapt3.SG.N.IMP.	g. śpiąca królewna slapendeF. prinsesF. 'slapende prinses'
			chciałoby zou willen3.SG.N.COND.

Lidwoorden

Het is belangrijk om te weten dat het Pools geen lidwoorden kent. Waar in het Nederlands een zelfstandig naamwoord woord voorafgegaan wordt door een onbepaald (*een*) of een bepaald lidwoord (*de/het*), kent het Pools dit fenomeen niet. Dit betekent dat Poolse cursisten moeten leren wat een lidwoord is, voordat zij zich kunnen toeleggen op het leren van de lidwoorden en het juiste gebruik ervan. Het Pools kent wel een constructie die uitdrukt dat een zelfstandig naamwoord onbepaald is. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een vorm van het adjectief *jakiś* (6a). Wanneer het aanwijzend voornaamwoord *ten* gecombineerd wordt met het relatief/vragend adjectief/voornaamwoord *który* (in spreektaal gecombineerd met *co*), dan kan het de betekenis van een bepaald lidwoord krijgen (6b). Voorbeeld (6) vindt u op de volgende pagina. Oefening 4 is bedoeld om ondersteuning te bieden bij de verwerving van lidwoorden.

(6)

a.	Chcę wil1.SG.	kupić kopen	jakiś een NOM.SG.M.	prezent cadeauACC.SG.M.	dla voor
	babci. omaGEN.SG.F. 'Ik wil een cadeau voor oma kopen.'				
b.	Gdzie waar	jest is3.SG.	ta dit NOM.SG.F.	książka, boekNOM.SG.F.	która dat ACC.SG.F.
	ci dat	dałam geef1.SG.PERF.	wczoraj? gisteren		
	'Waar is het boek dat ik je gisteren gaf?'				

Samenstellingen

In het Nederlands het mogelijk om samenstellingen te maken van twee of meer opzichzelfstaande woorden, zoals bijvoorbeeld *telefoonrekening*. Bij samenstellingen met twee substantieven is soms een tussenklank nodig. Deze tussenklanken zijn: -e(n)- (*woordenschat*), -er(en)- (*eierdop*) of -s- (*dorpshuis*). Welke van deze tussenklanken gebruikt wordt, is veelal willekeurig. Dit maakt het lastig voor NT2-leerders, zeker wanneer deze manier van samenstellingen maken in hun moedertaal niet gebruikelijk is. Dit is het geval in het Pools. In het Pools wordt vaak een genitiefconstructie gebruikt. In het Nederlands zou bijvoorbeeld de samenstelling *vraagstukomvang* gemaakt kunnen worden. In het Pools zou in dit geval een genitiefconstructie gebruikt worden (7a). Daarnaast gebruikt het Pools ook **suffixen** in plaats van samenstellingen (7b). Hoewel ongebruikelijk, kent het Pools volgens de moedertaalspreekster ook samenstellingen, maar deze lijken volgens haar ouderwets te zijn (7c). Oefening 5 is bedoeld om samenstellingen te leren herkennen, om de cursist te laten inzien hoe samenstellingen gevormd kunnen worden.

(7)

a.	zakres problemu omvang-NOM	probleem-GEN	
	'vraagstukomvang'		
b.	słowo woord	>	słownictwo woordenschat
			słownik woordenboek
c.	źródło bron	słów woord-GEN.PL.	> źródłosłów woordafleiding

3.2 Werkwoorden (*verba*)

In deze paragraaf wordt ingegaan op werkwoordsuitgangen, aspect, **modus**, hulpwerkwoorden, koppelwerkwoorden en onpersoonlijke werkwoorden.

Werkwoordsuitgangen

Poolse werkwoorden verschillen op meerdere punten van Nederlandse werkwoorden. Zo kent het Nederlands bijvoorbeeld scheidbare werkwoorden en het Pools niet. Oefening 6 is daarom ook bedoeld om extra met deze scheidbare werkwoorden te oefenen. Het Poolse werkwoord wordt verder vervoegd voor getal en persoon. Dit gebeurt in het Nederlands ook, maar het Pools heeft verschillende uitgangen voor de eerste, tweede en derde persoon en daarnaast wordt onderscheid gemaakt tussen enkelvoud en meervoud, wat het totaal aan uitgangen op zes per werkwoord brengt. In (8) worden als voorbeeld de Poolse (PO) uitgangen gegeven voor de tegenwoordige tijd voor werkwoorden die eindigen op *-ać* met daarnaast de Nederlandse (NL) uitgangen voor de tegenwoordige tijd. Omdat het werkwoord in het Pools voor elke persoon een eigen/ander **suffix** heeft, worden de persoonlijke voornaamwoorden voor de eerste en tweede persoon meestal weggelaten uit de zin. Oefening 7 is bedoeld om ondersteuning te bieden bij de verwerving van werkwoordsuitgangen.

(8)	Persoon	Uitgang PO	Uitgang NL	Persoon	Uitgang PO	Uitgang NL
	1 <u>ev</u>	-am	-	1 <u>mv</u>	-amy	-en
	2 ev	-asz	-t	2 mv	-acie	-en
	3 ev	-a	-t	3 mv	-ają	-en
Voorbeeld: Grać (<i>spelen</i>) - gram, grasz, gra, gramy, gracie, grają						

In de verleden tijd en de toekomstige tijd bestaan bovendien in het enkelvoud uitgangen voor mannelijk, vrouwelijk en onzijdig en wordt in het meervoud onderscheid gemaakt tussen enerzijds mannelijk en anderzijds de overige geslachten. Er bestaan ook verschillende uitgangen voor de drie werkwoordstijden die het Pools kent: de tegenwoordige tijd, de verleden tijd en de toekomstige tijd.

Aspect (voltooid en onvoltooid)

Het Pools kent twee verschillende aspecten: perfectief (voltooid) en imperfectief (onvoltooid). Voltooiden werkwoorden worden over het algemeen afgeleid van onvoltooiden werkwoorden,

eventueel door het **suffix** van de stam van het werkwoord te veranderen, maar meestal door een prefix aan het onvoltooide werkwoord toe te voegen (9a-b). Het Nederlands kent daarvoor één prefix, namelijk *ge-* in combinatie met een hulpwerkwoord (*ik heb gezwommen*), maar in het Pools combineren de meeste werkwoorden met verschillende prefixen om de voltooide vorm te vormen. Over het algemeen heeft één van deze prefixen een neutrale betekenis en vormen de andere prefixen verschillende betekenisvarianten van het werkwoord, waardoor het verschillende lexicale werkwoorden worden (9c-d).

(9)	a.	bud-ował-ø bouw-PAST-3.sg.M. 'Hij bouwde'	b.	z-bud-ował-ø PERF-bouw-PAST-3.sg.M. 'Hij heeft verbouwd.'
	c.	zabud-ował-ø bebouw-PAST-3.sg.M. 'Hij heeft bebouwd.'	d.	przebud-ował-ø verbouw-PAST-3.sg.M. 'Hij heeft verbouwd.'

Modus

Het Pools kent verder drie verschillende **modi**: **indicatief** (10a), imperatief (10b), gebiedende wijs) en **conditionalis** (10c). Het Nederlands kent de **conditionalis** niet, maar kent in plaats daarvan de infinitief en de **conjunctief**. In de indicatieve **modus** wordt verder onderscheid gemaakt tussen actief (10d) en passief (10e), net als in het Nederlands. In het Pools wordt in spreektaal meestal gebruik gemaakt van de actieve vorm van het werkwoord, omdat deze makkelijker is.

(10)	a.	czyt-a-m lees-PRES-1.SG. 'ik lees'	b.	czy-taj! lees-2.SG.IMP. 'lees!'	c.	kupił-ø-by-m koop-M.-COND-1.SG. 'ik zou kopen'
	d.	Chirurg chirurg-NOM.M. 'De chirurg opereert de patiënt.'	oper-uj-e opereer-PRES-3.SG.	pacjenta. patiënt-ACC.M.		
	e.	Pacjent patiënt-NOM.M.isPRES.3.SG.	jest opereer-PART-M.SG.	oper-owan-y przez chirurga. door chirurg-ACC.M. 'De patiënt wordt geopereerd door de chirurg.'		

Hulpwerkwoorden

Het Pools en Nederlands verschillen ook van elkaar wat betreft hulpwerkwoorden. Het Nederlands kent drie verschillende soorten hulpwerkwoorden, namelijk hulpwerkwoorden van tijd (*zijn* en *hebben*), hulpwerkwoorden van de passieve/lijdende vorm (*zijn* en *worden*) en hulpwerkwoorden van modaliteit (*zullen*, *kunnen*, *mogen*, *moeten* en *willen*). De hulpwerkwoorden van tijd worden in het Nederlands gebruikt om de voltooide tijd te vormen. In het Pools zijn deze hulpwerkwoorden van tijd overbodig. De voltooide tijd (perfectief) wordt in het Pools immers gevormd door een prefix toe te voegen aan de imperfectieve vorm van het werkwoord. Het Pools kent daarom geen hulpwerkwoorden van tijd. Oefening 8 is bedoeld om met deze hulpwerkwoorden te oefenen.

In het Pools fungeren de werkwoorden *być* (*zijn/worden*) en *stać się* (*worden*), in combinatie met een bijvoeglijk gebruikt passief deelwoord, als hulpwerkwoorden van de passieve/lijdende vorm. Het Pools kent, net als het Nederlands, hulpwerkwoorden van modaliteit. Het Pools heeft zes van deze modale hulpwerkwoorden. In de tabel op de volgende pagina staan de zes Poolse hulpwerkwoorden met een voorbeeld van de manier waarop deze modale hulpwerkwoorden in het Pools gebruikt worden en de Nederlandse vertaling van het hulpwerkwoord (bij benadering). Na het modale hulpwerkwoord volgt een infinitief. De werkwoorden *chcieć* en *mieć* kunnen ook als zelfstandig werkwoord gebruikt worden en worden dan gevolgd door een direct object.

Poolse modale hulpwerkwoorden	Voorbeeld van gebruik	Nederlandse vertaling (bij benadering)
chcieć	Chc-ę wyjechać do Polski. wil-1.SG. emigreren naar Polen <i>'Ik wil naar Polen emigreren.'</i>	willen / wensen te
mieć	Ma-sz jeść, nie marudzić. moet-2.SG. eten niet zeuren <i>'Je moet eten, niet zeuren.'</i>	1. moeten (spreektaal, niet beleefd), verondersteld zijn te 2. hebben
móc	Mog-ę wejść? mag-1.SG. binnenkomen <i>'Mag ik binnenkomen?'</i>	kunnen, in staat zijn te
musieć	Musi-my wracać. moet-1.PL. teruggaan <i>'We moeten teruggaan.'</i>	moeten
potrafić	Nie potrafi-ł się niet in staat zijn-3.SG.PERF zichzelf obronić. verdedigen <i>'Hij was niet in staat zichzelf te verdedigen.'</i>	te weten (hoe), in staat zijn te, klaarspelen
powinien	Powinien-eś już iść. zou moeten-2.SG. nu gaan <i>'Je zou moeten gaan nu.'</i>	zou moeten

Tabel 6: Modale hulpwerkwoorden

Koppel(werk)woorden

Het Pools kent, net als onder andere het Arabisch, het Hebreeuws en het Russisch, twee verschillende soorten koppelwoorden. In het Pools komen zowel koppelwerkwoorden (11a) als ook pronominale koppelwoorden voor (11b). Daarnaast kan een zin zowel een koppelwerkwoord als een pronominaal koppelwoord bevatten (11c). Het Pools verschilt hiermee sterk van het Nederlands, dat geen pronominale koppelwoorden kent. Maak Poolse cursisten dus goed duidelijk dat het Nederlands geen pronominale koppelwoorden kent. Zowel het koppelwerkwoord als het pronominaal koppelwoord, wordt gebruikt om het onderwerp van de zin aan een eigenschap, hoedanigheid, toestand of functie te koppelen. Wat betreft het precieze verschil in gebruik en betekenis tussen het koppelwerkwoord en het pronominaal koppelwoord, en het gebruik van beiden, bestaat geen eenduidige visie. Het verschil tussen het koppelwerkwoord en het koppelwoord is nog steeds onderwerp van onderzoek. De

moedertaalspreekster van het Pools zegt hierover dat zij geen betekenisonderscheid ziet in de onderstaande voorbeelden. Zij maakt wel onderscheid naar gebruik. Zo stelt zij dat ze gebruik zal maken van het koppelwerkwoord (11a) in geschreven tekst, bij het voorstellen van Jan en bij het uitbeelden van situaties. Het koppelwoord (11b) kan ook in deze situaties gebruikt worden en is verder geschikt voor reclame, voor slogans en bij het beantwoorden van een vraag ('Wie is Jan? Jan is mijn beste vriend!'). De constructie in (11c) ervaart de moedertaalspreekster als enigszins kinderachtig.

(11)	a.	Jan jest moim najlepszym przyjacielem. 'Jan is mijn beste vriend.'	(koppelwerkwoord)
	b.	Jan to mój najlepszy przyjaciel. 'Jan is mijn beste vriend.'	(koppelwoord)
	c.	Jan to jest mój najlepszy przyjaciel. 'Jan is mijn beste vriend.'	(koppelwoord+koppelwerkwoord)

Onpersoonlijke werkwoorden

Het Pools kent, evenals het Nederlands, onpersoonlijke werkwoorden. Het Pools kent echter maar acht onpersoonlijke werkwoorden, terwijl het Nederlands er alleen al meer dan acht heeft wanneer gekeken wordt naar onpersoonlijke werkwoorden die een natuurverschijnsel beschrijven (*het regent*). De acht onpersoonlijke werkwoorden in het Pools beschrijven over het algemeen dingen die noodzakelijk zijn (12a), nodig zijn (12b), vereist zijn (12c), toegestaan zijn (12d), een oordeel over waarde geven (12e), zinloos zijn (12f) en moraal acceptabel zijn (12g). Voorbeeld (12) vindt u op de volgende pagina.

(12)

a.	Trzeba	pomagać	innym.
	moet (1 vorm)	helpenINF	andereDAT.PL.M
	<i>'Men moet andere mensen helpen.'</i>		
b.	[Po]trzeba	nauczycieli.	
	moet (1 vorm)	leraarDAT.PL.M.	
	<i>'Er zijn leraren nodig.'</i>		
c.	Trzeba się [dobrze = goed]	zachowywać.	
	moet (1 vorm)	gedragenINF	
	<i>'Je moet je gedragen.'</i>		
d.	Można	otworzyć	okno?
	mag (1 vorm)	openINF	raamACC.SG.N.
	<i>'Mag het raam open?'</i>		
e.	Warto	to	zobaczyć.
	het waard zijn (1 vorm)	datACC.SG.N.	zienINF
	<i>'Het is het waard dat te zien.'</i>		
f.	[To	jest]	Strata
	[datNOM.SG.N. is3.SG.]	zondeNOM.SG.F.	czasu.
			tijdGEN.SG.M.
	<i>'Het is zonde van de tijd.'</i>		
g.	To	niegrzeczne.../niewłaściwe...	
	datNOM.SG.N.	onbeleefdADV	
	<i>'Het is onbeleefd om...'</i>		

De vele verschillen tussen Poolse en Nederlandse werkwoorden kunnen de verwerving van werkwoorden bemoeilijken voor Poolse cursisten. Zo moet een Poolse cursist bijvoorbeeld leren dat een Nederlands werkwoord in de tegenwoordige tijd maar drie verschillende uitgangen kent (∅, -t, -en) in plaats van zes. Dit kan voor verwarring zorgen.

3.3 Bijvoeglijke naamwoorden (adjectieven)

In het Nederlands worden bijvoeglijke naamwoorden ingedeeld naar de manier waarop ze gebruikt worden. Zo wordt gesproken van attributief (13a), predicatief (13b), zelfstandig (13c) en bijwoordelijk (13d) gebruik. Voorbeeld (13) vindt u op de volgende pagina.

- (13)
- a. de dure hoed
 - b. De hoed is duur.
 - c. witte druiven en blauwe
 - d. Hij keek verliefd naar het meisje.

In het Pools moet elk adjectief in naamval, getal en geslacht congrueren met het zelfstandig naamwoord of het voornaamwoord waarover het iets zegt. Het Pools kent acht soorten adjectieven: attributief (beschrijvend) (14a), bezittelijk (14b), aanwijzend (14c), distributief (14d), vragend (14e), relatief (14f), indefiniet (14g) en numeriek (14h). Elk van deze adjectieven zal in deze paragraaf besproken worden. Daarnaast zal ook ingegaan worden op bijvoeglijk gebruikte (adjectivische) deelwoorden.

- (14)
- a. **biały** kot (nom.sg.M) - **witte** kat (attributief)
 - b. **mój** brat (nom.sg.M) - **mijn** broer (possesief)
 - c. **ten** pan (nom.sg.M) - **deze** man (aanwijzend)
 - d. **każdy** pociąg (nom.sg.M) - **elke** trein (distributief)
 - e. **którą** książkę (acc.sg.F.) - **welk** boek (vragend)
 - f. Wiem, **którzy** artyści wygrali
weet1.SG. **welke**NOM.PL.M. artiestenNOM.PL.M. win3.PL.PERF.
nagrodę.
prijsACC.SG.F.
'Ik weet welke artiesten de prijs wonnen'
 - g. Kupię sera, kawy, masła
koop1.SG. kaasGEN.SG.M. koffieGEN.SG.F. boterGEN.SG.N
i parę bułek.
en paar broodGEN.PL.F.
'Ik koop wat kaas, koffie, boter en wat broodjes.'
 - h. **jeden** pan - één man

Attributief adjectief

Het attributief gebruikte adjectief benoemt een kenmerk van het zelfstandig naamwoord. Wanneer het gaat om een incidenteel kenmerk van het zelfstandig naamwoord, een kenmerk dat niet altijd van toepassing is op het zelfstandig naamwoord, dan komt het bijvoeglijk

naamwoord voor het zelfstandig naamwoord te staan. Een voorbeeld hiervan werd gegeven in (14a) (niet alle katten zijn wit). Wanneer het gaat om een **intrinsiek** kenmerk van het zelfstandig naamwoord, dan komt het adjectief achter het zelfstandig naamwoord te staan. Een voorbeeld hiervan wordt gegeven door Bielec (2012) (15), met het argument dat er maar één Poolse taal en één Duitse taal is. Het bijvoeglijk naamwoord komt ook achter het zelfstandig naamwoord als het in het Pools een onvervoegbaar adjectief is (*blond haar*), als het iets zegt over eten (*chocoladecake*, in het Nederlands een samenstelling) of als het adjectief een type literatuur of een taal kwalificeert (*Franse literatuur/Poolse taal*, 15).

(15)

Język	polski	jest	trudniej-szy
taalNOM.SG.M.	PoolsNOM.SG.M.	is3.SG.	moeilijk-COMP.
niż	język	niemiecki.	
dan	taalNOM.SG.M.	DuitsNOM.SG.M.	
'De Poolse taal is moeilijker dan de Duitse taal.'			

Bezittelijk adjectief (possessief adjectief)

Het Pools kan een possessief adjectief (14b) gebruiken in de gevallen waar het Nederlands een bezittelijk voornaamwoord zou gebruiken (zie 'Adjectief of pronomen?'), namelijk in de eerste en tweede persoon enkelvoud (mijn, jouw) en meervoud (onze, jullie). Voor de derde persoon enkelvoud en meervoud gebruikt het Pools de woorden *on*, *ona* en *oni*. Dit zijn geen bijvoeglijke naamwoorden en deze woorden kunnen niet congrueren in naamval, getal en geslacht met het zelfstandig naamwoord.

Aanwijzend adjectief

De demonstratieve adjectieven worden in het Pools gebruikt om te wijzen naar alternatieven of te kiezen uit alternatieven. Ze zijn vergelijkbaar met de aanwijzende voornaamwoorden in het Nederlands (zie 'Adjectief of pronomen?'). Het Pools gebruikt *ten* (M), *ta* (F) en *to* (N) wanneer het Nederlands *dit* of *deze* zou gebruiken (14c). Het Pools gebruikt *tamten* (M), *tamta* (F) en *tamto* (N) wanneer het Nederlands *die* of *dat* zou gebruiken. Tot slot gebruikt het Pools *taki* (M), *taka* (F) en *takie* (N) wanneer het Nederlands *zulke* zou gebruiken.

Distributief adjectief

De Poolse woorden *každy* (nom.sg.M), *żaden* (nom.sg.M) en *niektóry* (nom.sg.M) zijn distributieve adjectieven (14d). De betekenis van deze woorden is ongeveer vergelijkbaar met respectievelijk *elke/alle*, *geen* en *sommige*. Het zijn dus eigenlijk **kwantoren**.

Vragend adjectief

Vragende adjectieven in het Pools (14e) zijn vergelijkbaar met vragende voornaamwoorden in het Nederlands (zie 'Adjectief of pronomem?'). Het Pools kent drie van zulke adjectieven: *jaki* (nom.sg.M), *który* (nom.sg.M) en *czyj* (nom.sg.M). Deze Poolse adjectieven zijn vergelijkbaar met respectievelijk *wat voor (hoe/welke)*, *welke (wie/ wat(voor)/hoe)* en *wiens (van wie)*. Het Pools kent dus drie vragende adjectieven, waarvan de betekenis de Nederlandse vraagwoorden overkoepelt. Oefening 9 is daarom bedoeld om cursisten in te laten zien wanneer welke vraagwoorden in het Nederlands gebruikt moeten worden.

Relatief adjectief

Het Poolse relatieve adjectief introduceert een betrekkelijke/relatieve bijzin (14f) en is vergelijkbaar met een betrekkelijk voornaamwoord in het Nederlands (zie 'Adjectief of pronomem?'). Het Pools kent één relatief adjectief/voornaamwoord, namelijk *który* (nom.sg.M), dat ook fungeert als vragend adjectief (zie hierboven). Het Nederlands kent meerdere betrekkelijke voornaamwoorden. Oefening 10 is daarom bedoeld om ondersteuning te bieden bij de verwerving van de betrekkelijke voornaamwoorden.

Indefiniet adjectief

Het Pools kent geen onbepaalde voornaamwoorden (zie 'Adjectief of pronomem?'), zoals *wat* (in de betekenis: *wat sinaasappels*) en *enige*. Het gebruikt in het geval van *enige* een indefiniet adjectief: *żaden* (nom.sg.M), dat ook dienst doet als distributief adjectief. Het Pools kent geen woord dat gebruikt kan worden om *wat* uit te drukken, het vereist daarom een meer specifieke formulering, zoals *een paar* (14g). De adjectieven *jaki*, *który* en *czyj* kunnen door toevoeging van het **partikel** -ś een indefiniete lezing krijgen. Omdat het Pools geen onbepaalde voornaamwoorden kent, is oefening 11 bedoeld om hiermee te oefenen.

Numeriek adjectief

Telwoorden, zowel hoofdtelwoorden als rangtelwoorden, worden in het Pools gezien als numerieke adjectieven en worden daarom ook vervoegd als adjectieven (14h).

Adjectief of pronomem?

Zoals hierboven aan de orde is gekomen, kan het Pools volgens de grammaticaboeken en de moedertaalspreker een bijvoeglijk naamwoord gebruiken in gevallen waarin het Nederlands gebruik maakt van een bezittelijk, aanwijzend, vragend, relatief/betrekkelijk en indefiniet voornaamwoord. De Poolse woorden die in deze gevallen als bijvoeglijke naamwoorden fungeren, kunnen eveneens fungeren als voornaamwoorden. In beide gevallen worden de woorden op identieke wijze vervoegd. Of de woorden bijvoeglijke naamwoorden of voornaamwoorden worden genoemd in het Pools, hangt af van de grammaticale functie die de woorden in de zin vervullen. De bijvoeglijke naamwoorden beschrijven een zelfstandig naamwoord of een voornaamwoord (16a) en de voornaamwoorden vervangen een zelfstandig naamwoord (16b). Voornaamwoorden moeten daarom hetzelfde geslacht, getal en naamval hebben als het zelfstandig naamwoord dat zij vervangen en de bijvoeglijke naamwoorden moeten congrueren met het zelfstandig naamwoord of het voornaamwoord dat zij beschrijven. Feitelijk gezien bestaat er dus één woord (16a-b), dat kan fungeren als adjectief of pronomem. Welk 'label' dat woord krijgt, is dus afhankelijk van de grammaticale functie van het woord. Als het woord een zelfstandig naamwoord of een voornaamwoord beschrijft, dan wordt het een bijvoeglijk naamwoord genoemd en wanneer het woord een zelfstandig naamwoord vervangt, dan wordt het een voornaamwoord genoemd. In het Nederlands wordt dit onderscheid naar grammaticale functie niet gemaakt en wordt in deze gevallen altijd van een voornaamwoord gesproken. Voorbeeld (16) vindt u op de volgende pagina.

(16)

Adjectief			
a.	Weż neemIMP.SG. <i>'Neem mijn auto.'</i>	mój [adjectief] mijnNOM.SG.M.	samochód. autoNOM.SG.M. (bezittelijk)
	Wolę prefereer1.SG. <i>'Ik prefereer dat boek.'</i>	tamtą [adjectief] datACC.SG.F.	książę. boekACC.SG.F. (aanwijzend)
Pronomen			
b.	Weż neemIMP.SG. <i>'Neem de mijne/die van mij.'</i>	mój [pronomen]. mijnNOM.SG.M.	 (bezittelijk)
	Wolę prefereer1.SG. <i>'Ik prefereer die.'</i>	tamtą [pronomen]. dieACC.SG.F.	 (aanwijzend)

Adjectivische deelwoorden

Het Pools kent ook nog drie bijvoeglijk gebruikte deelwoorden, namelijk in de tegenwoordige tijd actief, tegenwoordige tijd passief en verleden tijd passief. Deze adjectivische deelwoorden worden vaak gebruikt ter vervanging van een betrekkelijke bijzin (17a). Deze deelwoorden worden op dezelfde manier vervoegd als adjectieven. Dat betekent dat ze congrueren wat betreft geslacht, getal en naamval met het zelfstandig naamwoord of het voornaamwoord waarover ze iets zeggen. Het passieve adjectivisch deelwoord wordt, in combinatie met het werkwoord *być* of het werkwoord *zostać*, ook gebruikt om het passief te vormen (17b).

(17)

a.	Widzę zie1.SG. ławce. bankINSTR.SG.F. <i>'Ik zie een jongen, zittend op een bank.'</i>	chłopca jongenACC.SG.M.	siedzącego zittendPART.ACC.SG.M.	na op
b.	Pacjent patiënt-NOM.M.isPRES.3.SG. <i>'De patiënt wordt geopereerd door de chirurg.'</i>	jest opereer-PART.M.-SG.	oper-owan-y door	przez chirurga. chirurg-ACC.M.

Ook hier geldt weer: de verschillen tussen de manier waarop in het Nederlands een bijvoeglijk naamwoord gebruikt wordt en de manier waarop dit in het Pools gebeurt, kunnen de verwerving van bijvoeglijke naamwoorden door Poolse cursisten compliceren.

3.4 Bijwoorden (adverbia)

Anders dan in het Nederlands worden bijwoorden in het Pools meestal gevormd door een *-e* of een *-o* toe te voegen aan een attributief adjectief (18). Adverbia worden niet vervoegd voor naamval, geslacht en getal en zijn onveranderlijk. De meeste Poolse bijwoorden hebben wel een vergrotende en overtreffende trap.

(18)	Ładnie	dziś	wyglądasz.
	MooiADV	vandaag	eruitziet2.SG.
	<i>'Je ziet er mooi uit vandaag.'</i>		

Onder de bijwoorden kan ook het Nederlandse woord *er* gerekend worden. Hoewel het woord moeilijk te definiëren is, hebben een aantal van de gebruikswijzen van het woord een bijwoordelijk karakter. Het Nederlands onderscheidt vier gebruikswijzen van het woord *er*: **locatief** (19a), **presentatief** (19b), **prepositioneel** (19c) en **kwantitatief** (19d). Het Pools kent geen woord dat vergelijkbaar is met het Nederlandse *er*. Dit maakt de verwerving van het woord door Poolse cursisten lastig. Het Pools kent wel een constructie die in het Nederlands vertaald zou worden met het locatieve *er*. Deze constructie wordt gevormd met het woord *jest* of het woord *są*, vormen van het werkwoord *byc* (zijn/worden) (19e).

(19)	a.	Hij woont er al jaren.			
	b.	Er huilt een baby.			
	c.	Ik denk er nooit meer aan.			
	d.	Ik heb er nog tien.			
	e.	W	budynku	jest	winda.
		in	gebouwINSTR.SG.M.	is3.SG.	liftNOM.SG.F.
		<i>'Er is een lift in het gebouw.'</i>			

3.5 Voornaamwoorden (*pronomina*)

Het Pools kent negen verschillende typen voornaamwoorden: persoonlijk, wederkerend, wederkerig, bezittelijk, aanwijzend, vragend, betrekkelijk, onbepaald en distributief. De eerste acht van deze pronomina komen ook in het Nederlands voor. Daarnaast kent het Nederlands nog het exclamatief pronomen (*wat, welk, zo'n en zulke*), dat een intensiverende functie heeft wanneer het gebruikt wordt aan het begin van een uitroepende zin. In §3.3 is besproken dat het Pools woorden kent die kunnen fungeren als adjectief en voornaamwoord. Het betreft possessieve, demonstratieve, interrogatieve, relatieve en indefiniete pronomina/adjectiva. Deze woorden worden in deze paragraaf buiten beschouwing gelaten. In deze paragraaf wordt wel ingegaan op het persoonlijk, wederkerend en wederkerig voornaamwoord.

Persoonlijke voornaamwoorden

De persoonlijke voornaamwoorden kunnen in het Pools ingedeeld worden in drie groepen: 'gewoon' (20a), benadrukt (20b) en **prepositioneel** (20c). Het Poolse, 'gewone' persoonlijk voornaamwoord wordt gebruikt als er geen nadruk vereist is of als het niet voorafgegaan wordt door een voorzetsel (20a). Het benadrukte persoonlijk voornaamwoord wordt gebruikt wanneer nadruk vereist is (20b). Dit persoonlijk voornaamwoord bestaat alleen in de **accusatief**, **genitief** en **datief** en alleen in het enkelvoud. Een **prepositioneel** persoonlijk voornaamwoord wordt gebruikt na een voorzetsels (20c). Dit persoonlijk voornaamwoord bestaat alleen in de **accusatief**, **genitief**, **datief**, **locatief** en **instrumentalis** en alleen in de derde persoon enkelvoud en meervoud. Het Nederlands kent ook een indeling, maar deze is anders dan de Poolse indeling. In het Nederlands kan onderscheid gemaakt worden tussen de onderwerpsvorm en de niet-onderwerpsvorm (*ik* tegenover *mij*) van het persoonlijk voornaamwoord en tussen de volle en gereduceerde vorm (*mij* tegenover *me*) van het persoonlijk voornaamwoord. Het verschil in indeling kan de verwerving van de persoonlijke voornaamwoorden door Poolse cursisten bemoeilijken. Voorbeeld (20) vindt u op de volgende pagina.

(20)

- a. **On** id-zie do miasta.
 hij ga-3.SG. naar stadGEN.SG.N.
'Hij gaat naar de stad.'
- b. **Mnie** daj piwo; **jemu**
 mijDAT geefIMP.SG. bierACC.SG.N. hijDAT
 daj wino.
 geefIMP.SG. wijnACC.SG.N.
'Geef mij het bier; geef hem de wijn.'
- c. Anka czeka-∅ na **niego**.
 Anka wacht-3.SG. op hijACC
'Anka wacht op hem.'

Wederkerende en wederkerige voornaamwoorden

Het wederkerend voornaamwoord (21a) en het wederkerig voornaamwoord (21b) vervoegen niet volgens het geslacht, getal en de naamval van het zelfstandig naamwoord dat ze vervangen. Het Pools kent vijf reflexieve voornaamwoorden, die gebruikt worden voor elk geslacht, zowel in het enkelvoud als in het meervoud. Wanneer het reflexieve element in de zin extra nadruk moet krijgen, wordt geen gebruik gemaakt van het reflexief pronomen, maar van het adjectief *sam* (M), *sama* (F) of *samo* (N). Het wederkerig voornaamwoord is een type reflexief pronomen en is daarom identiek daaraan. Ook het wederkerig voornaamwoord wordt gebruikt voor elk geslacht, zowel in het enkelvoud als in het meervoud.

(21)

- a. Marek kocha-∅ tylko **siebie**. (reflexief)
 Marek houd van-3.SG. alleen zichzelfACC
'Marek houdt alleen van zichzelf.'
- b. Marek i Zosia kocha-ją **siebie**. (reciprook)
 Marek en Zosia houd van-3.PL. elkaarACC
'Marek en Zosia houden van elkaar.'

3.6 Voorzetsels (preposities)

In deze paragraaf wordt ingegaan op voorzetsels en achterzetsels, op de naamvallen die bij de voorzetsels horen en de verschillende typen voorzetsels die het Pools kent.

Voorzetsels en achterzetsels

Het Nederlands kent zowel voorzetsels als achterzetsels (*hij reed de brug over - hij reed over de brug*). Het Pools kent alleen voorzetsels. Deze preposities kunnen, zowel door het gebruik van verschillende naamvallen als op zichzelf, verschillende betekenissen hebben. De betekenis van een voorzetsel kan dus verschillen afhankelijk van de context en de naamval die de prepositie vereist. In veel gevallen kunnen preposities met prefixen combineren om een specifieke relatie in tijd en ruimte aan te geven (22). Dit is vooral het geval bij werkwoorden die een beweging uitdrukken.

(22)	Prze- jechał-∅	przez	most.	Z- jechał-∅	z	drogi.
	over-rijdt-3.SG. over	brug		vanaf-rijdt-3.SG.	vanaf	weg
	'Hij reed over de brug.'			'Hij reed van de weg af.'		
	Do- jechał-∅	do	centrum.	W- jechał-∅	w	kałużę.
naar-rijdt-3.SG.	naar	centrum	door-rijdt-3.SG.	door	plas	
'Hij bereikte het centrum.'			'Hij reed door een plas.'			

Voorzetsels en naamvallen

Alle voorzetsels gaan in het Pools samen met één of meerdere naamvallen. Om een correcte betekenis te krijgen, moet de correcte naamval gebruikt worden. Wanneer een prepositie met meerdere naamvallen kan voorkomen, heeft het voor elk van deze naamvallen een andere betekenis (23).

(23)	salatka z [+ins] krewet- kami	-	salatka z [+gen] krewet- ek
	salade met garnaal-INSTR.PL.		salade met garnaal-GEN.PL.
	'een salade met garnalen'	-	'een garnalensalade'
			(letterlijk: een salade gemaakt van garnalen)

Typen voorzetsels

Het Pools onderscheidt vier typen voorzetsels. Er zijn primaire voorzetsels, die op zichzelf kunnen voorkomen (24a). Daarnaast zijn er secundaire voorzetsels (ook wel: samengestelde **preposities**), die ontstaan door het combineren van primaire voorzetsels (24b). Ook wordt een groep bijwoordelijke **preposities** onderscheiden (24c). Tot slot zijn er ook **preposities** die afgeleid zijn van zelfstandige naamwoorden of werkwoorden (24d). In het Nederlands worden voorzetsels niet op deze manier onderscheiden, maar het Nederlands kent ook deze vier typen voorzetsels.

(24)	a.	z	za	pod	przed
		'van'	'achter'	'onder'	'voor'
	b.	zza (z+za)		sprzed (z+przed)	
		'van achteren'		'van voren'	
c.	Mierzam blisko dworca. 'Ik woon dicht bij het treinstation.'				
d.	dzięki (afgeleid van het werkwoord <i>dziękować</i> - bedanken) 'dankzij'				

Poolse voorzetsels verschillen dus op meerdere punten van Nederlandse voorzetsels. Poolse cursisten moeten bijvoorbeeld leren dat voorzetsels in het Nederlands ook als achterzetsels voor kunnen komen (zie ook §4.2.2). Deze verschillen kunnen problemen opleveren bij het verwerven van de voorzetsels.

3.7 Samenvatting verschillen woorden

In de tabel op de volgende pagina worden de belangrijkste verschillen tussen het Nederlands en het Pools wat betreft woorden samengevat.

	Verschillen
Zelfstandige naamwoorden	Pools: elk zelfstandig naamwoord bestaat uit stam+uitgang
	Pools: nog sterk onderscheid tussen de drie geslachten +mannelijk levend en levenloos
	Nederlands: onderscheid geslachten (bijna) verdwenen (tweegenerasysteem)
	Pools: zeven naamvallen en onderscheid enkelvoud meervoud: 14 uitgangen
	Pools: congruentie zelfst.nw. met bijv.nw., aanw. vnw., pers. vnw., bez. vnw., verleden tijd (ev), conditionele vorm ww. en bijv. gebruikte deelwoorden
	Pools: geen lidwoorden
	Pools: samenstellingen ongebruikelijk, vaak genitiefconstructie of suffixen
Werkwoorden	Pools: geen scheidbare werkwoorden
	Pools: het werkwoord heeft voor elke persoon en ev/mv andere suffixen
	Pools: in verleden en toekomstige tijd worden uitgangen van het werkwoord beïnvloed door geslacht
	Vorming van perfectieve werkwoorden
	Pools: drie modi, Nederlands: vier modi
	Pools: twee typen hulpwerkwoorden, Nederlands: drie typen hulpwerkwoorden
	Pools: koppelwoorden
	Nederlands: meer onpersoonlijke werkwoorden dan in Pools
Bijvoeglijke nmw.	Pools: acht soorten bijvoeglijke naamwoorden
Bijwoorden	Pools: gevormd op basis van bijvoeglijk naamwoord
	Nederlands: het woord <i>er</i>
Voornaamwoorden	Pools: negen typen voornaamwoorden, Nederlands: negen typen, maar in plaats van distributief exclamatief
	Waar het Nederlands gebruik maakt van voornaamwoorden, kan het Pools gebruik maken van adjectieven (possessief, demonstratief, interrogatief, relatief en indefiniet)
	Pools: drie groepen pers. vnw., namelijk: 'gewoon', benadrukt en prepositioneel
Voorzetsels	Pools: voorzetsels kunnen meerdere betekenissen hebben op zichzelf, maar ook in combinatie met verschillende naamvallen
	Nederlands: voor- en achterzetsels

Tabel 7: Samenvatting verschillen woorden

4 Verschillen: zinnen

Het Pools en het Nederlands verschillen ook op zinsniveau. In dit hoofdstuk wordt daarom ingegaan op zinsbouw. In §4.1 wordt gekeken naar de woordvolgorde in verschillende soorten zinnen, zoals hoofdzinnen. In §4.2 wordt vervolgens aandacht besteed aan de plaats in de zin van woorden en woordgroepen die eerder besproken zijn in deze handleiding. In §4.3 wordt tenslotte gekeken naar **negatie**.

4.1 Woordvolgorde: hoofdzinnen, bijzinnen, imperatiefzinnen en vraagzinnen

In deze paragraaf wordt gekeken naar de basiswoordvolgorde in hoofdzinnen en bijzinnen (§4.1.1), imperatiefzinnen (§4.1.2) en vraagzinnen (§4.1.3).

4.1.1 Hoofdzinnen en bijzinnen

Het Nederlands wordt over het algemeen gekarakteriseerd als een **SOV**-taal (*Subject-Verb-Object*): *onderwerp - lijdend voorwerp - werkwoord*. Dit is de woordvolgorde die gebruikt wordt in Nederlandse bijzinnen (25a). In hoofdzinnen is de volgorde gewoonlijk *SVO*: *onderwerp - werkwoord - lijdend voorwerp*. Het Nederlands kent dus eigenlijk twee basiswoordvolgorden. Het Pools kent maar één basiswoordvolgorde voor zowel hoofdzinnen als bijzinnen, namelijk *SVO* (25b). Doordat het Pools woorden vervoegt voor getal, geslacht en naamval is de woordvolgorde in de zin veel flexibeler dan in het Nederlands. De uitgangen van woorden maken de relatie tussen de woorden duidelijk, zodat woorden die bij elkaar horen niet naast elkaar hoeven te staan in de zin. Oefening 12 is bedoeld om te oefenen met de Nederlands woordvolgorde.

(25)	a.	(Jan zegt) dat	Anna	een appel	eet.
			S	O	V
	b.	Anna	je	jablko.	
		Anna	eet	appel	
		S	V	O	
		'Anna eet een appel.'			

4.1.2 Imperatiefzinnen (gebiedende wijs)

In Poolse imperatiefzinnen (26) is de woordvolgorde hetzelfde als in het Nederlands.

(26)

Przyjdź	przed	dwunastą.
KomIMP.SG.	voor	middaguurINSTR.SG.F.
<i>'Kom voor het middaguur.'</i>		

4.1.3 Vraagzinnen

In het Nederlands wordt bij ja/nee-vragen **inversie** toegepast: het werkwoord gaat naar de eerste positie in de zin en het onderwerp volgt daarop (27a). In het Pools wordt bij ja/nee-vragen het woord *czy* voor de zin geplaatst en blijft de woordvolgorde SVO (27b). Oefening 13 is bedoeld om te oefenen met de woordvolgorde in ja/nee-vragen. Bij vraagwoordzinnen wordt in het Nederlands wederom **inversie** toegepast, waarbij het werkwoord voorafgegaan wordt door het vraagwoord. In het Pools gaat dit op dezelfde manier (27c).

(27)

a.	Jan is ziek	>	Is Jan ziek?
b.	Czy mój przyjaciel teraz odrabia		
	[Wh] mójNOM.SG.M. vriendNOM.SG.N. nu maakt3.SG.		
	swoje zadanie domowe?		
	zijnACC.SG.N. huiswerkACC.SG.N.		
	<i>'Maakt mijn vriend zijn huiswerk nu?'</i>		
c.	Dzisiaj jest sobota.		
	VandaagADV is3.SG zaterdagNOM.SG.F.		
	<i>'Het is vandaag zaterdag.'</i>		
	Jaki jest dzisiaj dzień?		
	Wat is3.SG. vandaagADV dagNOM.SG.M		
	<i>'Wat voor dag is het vandaag?'</i>		

4.2 Woordvolgorde: *adjectiefgroepen, voorzetsels en bijwoorden*

In deze paragraaf wordt gekeken naar de plaats in de zin van woorden en woordgroepen die eerder in deze handleiding aan de orde zijn gekomen. Er wordt in deze paragraaf achtereenvolgens ingegaan op bijvoeglijke naamwoorden (adjectiefgroepen, §4.2.1), voorzetsels (§4.2.2) en bijwoorden (§4.2.3).

4.2.1 Bijvoeglijke naamwoorden (adjectiefgroepen)

Bijvoeglijke naamwoorden die attributief gebruikt worden, gaan in het Pools vooraf aan het zelfstandig naamwoord wanneer ze iets zeggen over een incidenteel kenmerk van het zelfstandig naamwoord, een kenmerk wat niet altijd van toepassing is op dat zelfstandig naamwoord (28a). Wanneer het bijvoeglijk naamwoord iets zegt over een **intrinsiek** kenmerk van het zelfstandig naamwoord, een kenmerk dat altijd van toepassing is op het zelfstandig naamwoord, dan komt het adjectief achter het zelfstandig naamwoord (28b). Het bijvoeglijk naamwoord komt ook achter het zelfstandig naamwoord als het in het Pools een onvervoegbaar adjectief is (*blond haar*), als het iets zegt over eten (*chocoladecake*, in het Nederlands een samenstelling) of als het adjectief een type literatuur of een taal kwalificeert (*Franse literatuur*). Alle andere bijvoeglijke naamwoorden gaan vooraf aan het zelfstandig naamwoord.

(28)

a.	Kupiłem	zielony	sweter.	
	koop1.SG.PAST.	groeneNOM.SG.M.	truiNOM.SG.M.	
	<i>'Ik kocht een groene trui.'</i>			
b.	Język	polski	jest	trudniej-szy
	taalNOM.SG.M.	PoolsNOM.SG.M.	is3.SG.	moelijk-COMP.
	niż	język	niemiecki.	
	dan	taalNOM.SG.M.	DuitsNOM.SG.M.	
	<i>'De Poolse taal is moeilijker dan de Duitse taal.'</i>			

Oefening 14 is bedoeld om te leren op welke plek het bijvoeglijk naamwoord in Nederlandse zinnen komt te staan.

4.2.2 Voorzetsels (*preposities*)

Het Nederlands kent voor- en achterzetsels, terwijl het Pools alleen voorzetsels kent (zie ook §3.6). Voorzetselconstituenten volgen in het Pools op het werkwoord, net als in het Nederlands (29a). Wanneer de voorzetselconstituent benadrukt wordt en aan het begin van de zin staat, dan gaat het werkwoord vooraf aan het subject (29b). In het Nederlands blijft de voorzetselconstituent over het algemeen op zijn plaats en wordt alleen met uitspraak nadruk gelegd op de zin. Oefening 15 is bedoeld om te oefenen met de Nederlandse voor- en achterzetsels.

(29)

a. Idę **do miasta.**
'Ik ga naar de stad.'

b. met nadruk: Wát gebeurt er in het veld?
Na polu rośnie zboże.
 in veldLOC.SG.M. groei3.SG. graanNOM.SG.M.
'Graan groeit in het veld.'
 (in het Nederlands nadruk op 'graan')

zonder nadruk: Waar groeit graan?
 Zboże rośnie **na polu.**
 graanNOM.SG.M. groei3.SG. in veldLOC.SG.M.
'Graan groeit in het veld.'

4.2.3 Bijwoorden (*adverbia*)

De plaats van het bijwoord in de zin is afhankelijk van het zinsdeel waarover het iets zegt. Wanneer het bijwoord iets zegt over het werkwoord, dan staat het onmiddellijk voor of na het werkwoord (30a). Het bijwoord staat daarnaast altijd voor het adjectief (30b) of bijwoord (30c) waarover het iets zegt. Wanneer het bijwoord iets zegt over een zelfstandig naamwoord, namelijk over de manier waarop, dan komt het na het zelfstandig naamwoord te staan (30d). Oefening 16 is bedoeld om te oefenen met de plaats van het bijwoord in de zin.

(30)

a. **Szybko** chodzisz.
 Snel loop2.SG.
'Jij loopt snel.'

b. **Bardzo** ładny dom.
 Zeer mooi huis
'Erg mooi huis.'

c. Jest **dość** zimno.
 Is3.SG. vrij koud
'Het is vrij koud.'

d. Dania na **gorąco.**
 gerechten warm
'Warme hoofdgerechten.'

4.3 Ontkenning (negatie)

In deze paragraaf wordt ingegaan op ontkenning in het Pools door middel van het **partikel** *nie* en door middel van dubbele **negatie**.

4.3.1 Het partikel *nie*

In het Pools wordt het **partikel** *nie* gebruikt om een zin ontkennend te maken. Bij een ontkennende zin wordt altijd de indicatieve **modus** gebruikt. De ontkenning kan op verschillende plekken in de zin geplaatst worden. Als het werkwoord in de zin geen direct object vereist, dan wordt het **partikel** *nie* voor het werkwoord geplaatst (31a). Als het werkwoord in de zin een direct object in de accusatief vereist, dan wordt het **partikel** *nie* voor het werkwoord geplaatst en krijgt het direct object de genitief naamval (31b). Als het werkwoord in de zin een direct object vereist in een naamval anders dan de accusatief, dan wordt het **partikel** *nie* voor het werkwoord (31c) geplaatst.

(31)	a.	Chodzę do kina. ga1.SG. naar bioscoop 'Ik ga naar de bioscoop.'	-	Nie chodzę do kina. Niet ga1.SG. naar bioscoop 'Ik ga niet naar de bioscoop.'
	b.	Lubię jabł-ka. hou van1.SG. appel-ACC 'Ik hou van appels.'	-	Nie lubię jabł-ek Niet hou van1.SG. appel-GEN 'Ik hou niet van appels.'
	c.	Anna pomaga matce. Anna help3.SG. moederDAT 'Anna helpt haar moeder'	-	Anna nie pomaga matce. Anna niet help3.SG moederDAT 'Anna helpt haar moeder niet.'

Wanneer een negatief antwoord gegeven wordt op een vraagzin, dan wordt geantwoord met *nie* met daaropvolgend een herhaling van de vraagzin als een mededelende zin met daarin nogmaals het woord *nie* (32a). Wanneer een negatief bevel wordt gegeven, wordt in het Pools altijd de imperfectieve vorm van het werkwoord gebruikt (32b). Het **partikel** *nie* kan ook gebruikt worden om negatieve vormen van het adjectief of bijwoord te vormen (32c). Voorbeeld (32) vindt u op de volgende pagina.

(32)

a. Czy pan zna Kraków?
 [WH] u ken2.SG. KrakowNOM.SG.N.
Nie. Nie znam Krakowa.
 Nee, niet ken1.SG. KrakowGEN.SG.N.
'Kent u Krakow? Nee, ik ken Krakow niet.'

b. Nie bierz tego!
 niet neemIMP.SG. dat
'Neem dat niet!'

c. Magda jest piękna, ale **niemądra**.
 Magda is3.SG. mooi maar **niet** intelligent
'Magda is mooi, maar dom.'

4.3.2 Dubbele ontkenning

In het Pools wordt ook dubbele ontkenning gebruikt (33a) of kunnen zelfs meer dan twee ontkenkende vormen in de zin gebruikt worden (33b en 33c). In het Nederlands is het gebruik van een dubbele ontkenning ongrammaticaal.

(33)

a. **Nigdy** tam **nie** byłam.
nooit daar **niet** zijnPERF.1.SG.
*'Ik ben daar **nooit** geweest.'*

b. **Nigdy nikomu nic nie** mówię!
nooit niemand niets niet zeg1.SG.IMPERF.
*'Ik heb **nooit** iemand iets **niet** gezegd.'*

c. **Nie** zabrałeś mnie **nigdzie** na wakacje
niet meeneem2.SG.PERF. mijDAT **nergens** op vakantieACC.SG.N
 i **nie** dałeś mi **żadnego** prezentu.
 en **niet** geef2.SG.PERF. mijDAT **geen** cadeauGEN.SG.M.
*'Je hebt me **nergens** met vakantie meegenomen en je hebt me **geen** cadeau gegeven.'*

Oefening 17 is bedoeld om te oefenen met ontkenkende zinnen in het Nederlands.

4.4 Samenvatting verschillen zinnen

In de onderstaande tabel worden de belangrijkste verschillen tussen het Nederlands en het Pools wat betreft woorden samengevat.

	Verschillen
Woordvolgorde	Pools: in hoofd- en bijzinnen SVO Nederlands: in hoofdzinnen SVO, in bijzinnen SOV
	Pools: woordvolgorde flexibeler
	Pools: ja/nee-vragen geen verandering woordvolgorde, <u>inversie</u> vraagwoordzinnen Nederlands: <u>inversie</u> ja/nee-vragen en vraagwoordzinnen
	Pools: plek van het bijvoeglijk naamwoord afhankelijk van wat het zegt over het zelfstandig naamwoord
	Nederlands: voor- en achterzetsels, Pools: voorzetsels
	Pools: voorzetselconstituent met nadruk staat aan het begin van de zin
	Pools: plaats bijwoord afhankelijk van het woord waarover het iets zegt
Ontkenning	Pools: ontkenning staat meestal voor het woord of de frase die ontkend wordt
	Pools: dubbele ontkenning of meer dan twee ontkenkende vormen in de zin

Tabel 8: Samenvatting verschillen zinnen

5 Oefeningen

De oefeningen in dit hoofdstuk maken de theorie, die in de vorige hoofdstukken van deze NT2-handleiding is besproken, concreet voor uw cursisten, maar ook voor u als docent of taalcoach. De oefeningen zijn speciaal gericht op de verschillen tussen het Nederlands en het Pools. Ze zijn bedoeld om cursisten te laten inzien dat het Nederlands taalstructuren en klanken heeft die het Pools niet kent of die in het Pools op een andere manier gerealiseerd worden. Wanneer de cursisten dit inzien, worden zij zich eerder bewust van de fouten die zij maken in het Nederlands. Om de cursist hierbij te helpen, bevatten de oefeningen voorbeelden die illustreren hoe een taalstructuur toegepast moet worden of hoe die taalstructuur juist niet toegepast moet worden. Nadat u met behulp van de kennis uit deze NT2-handleiding de cursisten het verschil tussen het Nederlands en het Pools heeft uitgelegd, kunnen zij deze kennis meteen toepassen in de oefeningen. Elke oefening begint op een nieuwe pagina, zodat u de oefeningen gemakkelijk kunt kopiëren. Bovendien wordt bij elke oefening aangegeven in welke paragraaf het betreffende verschil tussen het Nederlands en het Pools uitgelegd wordt.

Oefening 1: Klinkers (§2.2)

De Poolse en de Nederlandse uitspraak van de klinkers *e* en *o* is hetzelfde, maar de klinkers *a*, *i* en *u* worden in het Nederlands anders uitgesproken dan in het Pools. Spreek de volgende woorden hardop uit om met de uitspraak van deze klinkers te oefenen.

kat	pit	fut
lam	kin	munt
pad	lip	gum
bar	rits	buk
gans	mik	suf

Het Pools kent alleen korte klinkers, maar het Nederlands kent het verschil tussen korte en lange klinkers. Dit verschil kan er ook voor zorgen dat een woord een andere betekenis krijgt. Spreek de volgende woordparen hardop uit en luister naar het verschil.

hak	-	haak	kar	-	kaart
pen	-	peen	vet	-	veel
mot	-	moot	kop	-	rook
bus	-	duur	fut	-	fuut
vis	-	vies	wit	-	piek

In het Pools is het ongebruikelijk om twee klinkers achter elkaar uit te spreken als één klank, maar in het Nederlands gebeurt dit vaak. Spreek de volgende woorden hardop uit.

boer	gauw	pijn
stoel	auto	tijd
deuk	luik	touw
kleur	uil	wij
fout	eik	

Op de onderstaande website kun je een voorbeeld van de uitspraak beluisteren.

<http://www.acapela-group.com/text-to-speech-interactive-demo.html>

Oefening 2: Medeklinkers (§2.3)

De medeklinkers *c, g, h, q, w* en *x* worden in het Nederlands anders uitgesproken dan in het Pools. Spreek de volgende woorden hardop uit om met de uitspraak van deze medeklinkers te oefenen.

cake	geit	hoop	warm	examen
cel	gaar	haar	wok	fax
cent	gum	hier	wekker	mix
clip	gek	help	weer	taxi
cup	geel	hup	wit	box

In het Nederlands worden twee dezelfde medeklinkers achter elkaar als één klank uitgesproken. De klinker daarvoor is kort. Spreek de volgende woorden hardop uit en let op de uitspraak van de dikgedrukte letters.

pan nn en	karren
rem mm en	bellen
sok kk en	zeg gg en
sop pp en	pet tt en
he bb en	red dd en

Op de onderstaande website kun je een voorbeeld van de uitspraak beluisteren.

<http://www.acapela-group.com/text-to-speech-interactive-demo.html>

Oefening 3: Woordklemtoon (§2.4)

In het Pools ligt de klemtoon vaak op de een-na-laatste lettergreep, maar in het Nederlands is dat niet altijd zo. Spreek de volgende woorden hardop uit om met de klemtoon te oefenen.

telefoon	tafel	banaan
natuur	internet	figuur
piraat	alfabet	tomaat
advies	haven	etui
industrie	spreker	balans

Oefening 4: Lidwoorden (§3.1)

Voorbeeld

Ik was gisteren op camping. Ik was blij dat ik mijn kaplaarzen had meegenomen, want we hebben alleen maar regen gehad.

GOED Ik was gisteren op **de** camping. Ik was blij dat ik mijn kaplaarzen had meegenomen, want we hebben alleen maar regen gehad.

FOUT Ik was gisteren op camping. Ik was blij dat ik mijn kaplaarzen had meegenomen, want we hebben alleen maar **de** regen gehad.

Het Pools kent geen lidwoorden, maar het Nederlands kent drie lidwoorden: *de, het* en *een*. Deze lidwoorden staan voor het zelfstandig naamwoord, maar het is niet altijd nodig om een lidwoord te gebruiken. Deze oefening is bedoeld om daarmee te oefenen.

Vul in de volgende zinnen het goede lidwoord in. Als er geen lidwoord nodig is, vul dan niets in.

1. Ik spraak laatst met eigenaar van muziekwinkel op het plein. Hij zei dat cd's bijna niet meer verkocht worden.
2. Jan heeft vorig jaar fiets gekocht. versnellingen zijn nu al kapot, dus hij moest naar fietsenmaker op de hoek van de straat.
3. De weerman van NOS-journaal zei dat er morgen flinke wind zal waaien en dat er ook regen zal vallen.
4. Marie heeft net boodschappen gedaan. Er staat fruit op het aanrecht.
5. Piet wilde vroeger altijd politieagent worden, maar hij werkt nu als brandweerman.
6. Volgende week ga ik naar bruiloft van Jan en Marie. Ik heb mooie jurk gekocht voor feest!
7. Els is secretaresse bij een stichting die thuiszorg verleent en vier..... verzorgingshuizen beheert.
8. Zonder kaartje mag je niet naar binnen bij festival.

Oefening 5: Samenstellingen (§3.1)

Voorbeeld

Jan wilde een stukje rijden met zijn nieuwe auto, maar hij was zijn sleutelbos kwijt en zocht in alle hoeken en gaten van het huis.

GOED Jan wilde met zijn nieuwe auto een stukje rijden, maar hij was zijn sleutelbos kwijt en zocht in alle hoeken en gaten van het huis.

FOUT Jan wilde met zijn nieuwe auto een stukje rijden, maar hij was zijn sleutelbos kwijt en zocht in alle hoeken en gaten van het huis.

Het Pools kent geen samenstellingen, maar het Nederlands wel. Samenstellingen worden gemaakt van twee of meer woorden. Probeer in de volgende zinnen de samenstellingen te herkennen en onderstreep ze.

1. Marie is Nederlands aan het leren. De grammatica heeft ze al aardig onder de knie, maar haar woordenschat moet nog groter worden.
2. In deze winkel verkopen ze onder andere koffiemokken, theeglazen, pannen en ovenvaste schalen.
3. Als ik ga logeren, dan let ik altijd goed op of ik mijn tandenborstel en tandpasta wel in mijn toilettas heb gestopt.
4. Jan bracht Marie vanochtend een ontbijtje op bed met sinaasappelsap, een ei en een beschuitje. Hij struikelde over de drempel en het bord, het glas en het eierdopje vlogen door de kamer.
5. De kamerplant was lichtbruin geworden. Ik denk dat ik haar te weinig water en plantenvoeding gegeven heb.
6. Het opstapje naar de ballenbak was veel te hoog voor het kleine jongetje. Hij had hulp nodig van zijn vader om erin te komen.
7. De stationshal wordt verbouwd. Er komen nieuwe roltrappen en de tijdschriftenkiosk moet verhuizen.
8. Mijn opa woont in een verzorgingshuis, waar altijd leuke activiteiten georganiseerd worden. Hij kan meedoen met de avondvierdaagse, want er zijn vrijwilligers die de rolstoelen duwen.

Oefening 6: Werkwoordsuitgangen (§3.2)

Voorbeeld

(slapen) hij

 GOED hij **slaapt**

 FOUT hij **slapen**

Tegenwoordige tijd

Het Pools kent voor elke persoon een andere werkwoordsuitgang. Het Nederlands kent in de tegenwoordige tijd alleen de uitgangen *-t* en *-en* en soms wordt alleen de stam van het werkwoord gebruikt. Deze oefening is bedoeld om hiermee te oefenen. Vul de goede vorm van het werkwoord in.

1. (eten) hij	6. (rijden) jij
2. (luisteren) ik	7. (lezen) zij(mv)
3. (schrijven) wij	8. (slapen) jullie
4. (drinken) jij	9. (leren) wij
5. (fietsen) zij(ev)	10. (kijken) ik

Verleden tijd

In het Nederlands wordt de verleden tijd van zwakke werkwoorden gevormd door aan de stam *-te(n)* of *-de(n)* te plakken. Bij sterke werkwoorden verandert in de verleden tijd de klank. Vul de goede vorm van het werkwoord in. Let op! Er zitten sterke en zwakke werkwoorden bij.

1. (eten) jullie	6. (rijden) jij
2. (luisteren) zij(mv)	7. (lezen) ik
3. (schrijven) wij	8. (slapen) zij(ev)
4. (drinken) jij	9. (leren) wij
5. (fietsen) hij	10. (kijken) ik

Deze oefening gaat verder op de volgende bladzijde.

Voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.)

In het Pools wordt de voltooid tijd gemaakt van het onvoltooid werkwoord door er iets voor te zetten. In het Nederlands wordt de voltooid tegenwoordige tijd gemaakt met een voltooid deelwoord en een hulpwerkwoord (*hebben* of *zijn*). Het voltooid deelwoord begint met *ge-* en eindigt op *-t* of *-d*. Zet de zinnen in de voltooid tegenwoordige tijd. De eerste zin is alvast voorgegaan.

1. Hij werkt hard > Hij heeft hard gewerkt.
2. Ik kom naar huis
3. Wij eten een appel
4. Jij fietst
5. Hij gaat naar het concert
6. Jullie rijden naar oma
7. Zij slapen in de tent

Oefening 7: Scheidbare werkwoorden (§3.2)

<i>Voorbeeld</i>		
weggaan	wel/niet	
GOED	<u>wel</u> /niet	Ik ga weg.
FOUT	wel/ <u>niet</u>	Ik wegga.

Het Pools kent geen scheidbare werkwoorden, maar het Nederlands wel. Scheidbare werkwoorden zijn werkwoorden die in twee delen gesplitst kunnen worden, zoals *weggaan* ('Ik ga weg.'). Deze oefening is bedoeld om extra met deze werkwoorden te oefenen. Geef van de volgende werkwoorden aan of ze scheidbaar zijn of niet en probeer er een zin mee te maken.

1. schoonmaken wel/niet

.....

2. meebrengen wel/niet

.....

3. beginnen wel/niet

.....

4. afspreken wel/niet

.....

5. omdraaien wel/niet

.....

6. vertrekken wel/niet

.....

7. nadenken wel/niet

.....

8. verhinderen wel/niet

.....

9. instappen wel/niet

.....

10. voetballen wel/niet

.....

Oefening 8: Hulpwerkwoorden van tijd (§3.2)

Voorbeeld

Jan gisteren de planten water gegeven.

GOED Jan **heeft** gisteren de planten water gegeven.

FOUT Jan **is** gisteren de planten water gegeven.

In het Pools wordt de voltooide tijd gemaakt van het onvoltooide werkwoord door er wat aan te plakken. In het Nederlands wordt de voltooide tijd gemaakt met een voltooid deelwoord en een hulpwerkwoord: *hebben* of *zijn*. Kies in de volgende zinnen uit *hebben* en *zijn* en vul de goede vorm van het werkwoord in.

1. Jan gisteren een rondje gefietst.
2. De jongens gisteren naar het zwembad geweest.
3. Marie vorige week gezakt voor haar examens.
4. Piet vorig jaar zijn been gebroken.
5. De vrouwen gisteren boodschappen gedaan.
6. Ik gisteren van mijn fiets gevallen.
7. De kinderen vorige week bestraft.
8. De postbode vorige maand ontslagen.
9. De koks gisteren heerlijk gekookt.
10. Het meisje vorige maand haar zwemdiploma gehaald.

Oefening 9: Vraagwoorden (§3.3)

Voorbeeld

..... jongen is dat?

GOED **Welke** jongen is dat?

FOUT **Wie** jongen is dat?

Het Pools kent drie woorden die de functie vragend bijvoeglijk naamwoord en vragend voornaamwoord hebben: *jaki*, *który* en *czyj*. Het Nederlands kent veel meer vraagwoorden. Deze oefening is bedoeld om te oefenen met deze vraagwoorden. Vul het goede vragende voornaamwoord in. Kies uit *wie*, *welk(e)*, *wat*, *waar*, *wanneer*, *hoe* en *waarom*.

1. is het in Nederlands toch altijd van dat slechte weer?
2. heeft die fiets gestolen?
3. gaan jullie op vakantie? Met het vliegtuig?
4. kwam er gisteren op bezoek?
5. woon jij?
6. van de drie heeft hij gekozen?
7. vertrekt de trein naar Utrecht?
8. gaan zij morgen doen?
9. kom je niet wat eerder, dan kunnen we nog even boodschappen doen?
10. is er aan de hand?
11. ga jij heen op vakantie?
12. doet Jan zo onaardig tegen Marie?
13. broek vind jij mooier?
14. ga jij op vakantie? Ik ga in juli.
15. komt Jan op visite? Ik dacht aanstaande donderdag.
16. moet je deze fles openen? Het lukt mij niet.
17. zei je?
18. gaat het met jou?
19. heb ik mijn sleutels nou gelaten?
20. wil dat nou niet?
21. huis is verkocht?

Oefening 10: Betrekkelijke voornaamwoorden (§3.3)

Voorbeeld

Iedereen dat/wat/die/wie gespiekt heeft, krijgt een onvoldoende.

GOED Iedereen welke/dat/wat/die/wie gespiekt heeft, krijgt een onvoldoende.

FOUT Iedereen welke/dat/wat/die/wie gespiekt heeft, krijgt een onvoldoende.

Het Pools kent één woord dat de functie van betrekkelijk bijvoeglijk naamwoord en betrekkelijke voornaamwoord vervult: *który*. Het Nederlands kent meerdere betrekkelijke voornaamwoorden. Deze oefening is bedoeld om met deze verschillende betrekkelijke voornaamwoorden te oefenen. Onderstreep het juiste betrekkelijke voornaamwoord in de volgende zinnen.

1. Dat/Wat/Die/Wie niet buiten wil spelen, mag binnen blijven.
2. Het boek dat/wat/die/wie ik gisteren gekocht heb, was heel goedkoop.
3. Piet, dat/wat/die/wie honger had, at wel zes boterhammen.
4. Het eerste dat/wat/die/wie ik doe vanavond, is in bad gaan.
5. De auto dat/wat/die/wie ik wil, is helaas heel duur.
6. Dat/Wat/Die/Wie ik wil, is op vakantie.
7. De vrouw van dat/wat/die/wie ik dat boek kreeg, is de zus van Jan.
8. Het jongetje was heel blij met het hondje dat hij kreeg voor zijn verjaardag.

Oefening 11: Onbepaalde voornaamwoorden (§3.3)

Voorbeeld

Iedereen vond het een fantastisch optreden.

GOED Iedereen vond het een fantastisch optreden.

FOUT Iedereen vond het een fantastisch optreden.

Het Pools kent geen onbepaalde voornaamwoorden, maar het Nederlands wel. Het zijn voornaamwoorden die een heel algemene (onbepaalde) verwijzing hebben en dus niet verwijzen naar specifieke personen of specifieke zaken. Deze oefening is bedoeld om deze onbepaalde voornaamwoorden te leren herkennen. Onderstreep de onbepaalde voornaamwoorden in de volgende zinnen.

1. Alles was helemaal nat geregend.
2. Iemand heeft zijn fiets niet op slot gedaan.
3. Enige tijd geleden is Jan op vakantie geweest naar Polen.
4. Sommige meisjes zijn bang voor spinnen.
5. Ik heb gisteren wat sinaasappels gekocht bij de groenteboer.
6. Is ieder kind aanwezig?
7. Iedereen weet dat Jan verliefd is op Marie.
8. We zijn allemaal naar het strand gegaan.
9. Jan had honger, maar alles was al op.
10. Na enige aarzeling besloot zij toch in de achtbaan te gaan.
11. Jan en Marie gingen naar huis, maar de anderen bleven nog even.
12. Er heeft vanmorgen iemand een brief door de bus gegooid.
13. Elk kind houdt van ijsjes.
14. Kun je me wat servetjes aangeven?

Oefening 12: Voorzetsels (§3.6)

Voorbeeld

(af) De jongen rent de heuvel

GOED De jongen rent de heuvel **af**.

FOUT De jongen rent **af** de heuvel.

In het Pools komen voorzetsels altijd voor een woord. In het Nederlands kunnen voorzetsels ook achter een woord komen als het voorzetsel beweging uitdrukt. Deze oefening is bedoeld om hiermee te oefenen. Zet het voorzetsel op de juiste plek in de zin.

1. (op) De vrouw zit de bank
2. (onder) De kat kroop het hek door.
3. (uit) Hij fietste de stad
4. (naast) De rode bal ligt de blauwe bal
5. (op) Zij rijdt de heuvel
6. (aan) Het schilderij hangt de muur
7. (af) Jan liep de trap
8. (langs) Marie liep de kinderboerderij naar school.

Oefening 13: Woordvolgorde in hoofdzinnen en bijzinnen (§4.1.1)

Voorbeeld

(appel) (een) (Jan) (eet)

GOED Jan eet een appel.

FOUT Een appel Jan eet.

In het Pools is de basiswoordvolgorde *onderwerp - werkwoord - lijdend voorwerp*, maar kan de woordvolgorde ook veranderen zonder de betekenis van de zin te veranderen. In het Nederlands kan de woordvolgorde *onderwerp - werkwoord - lijdend voorwerp* zijn, maar ook *onderwerp - lijdend voorwerp - werkwoord*. Dat hangt af van de soort zin: een hoofdzin of een bijzin. Als deze woordvolgorde veranderd wordt, kan het de betekenis van de zin veranderen (vergelijk *Jan slaat de man* met *de man slaat Jan*). Deze oefening is daarom bedoeld om te oefenen met de juiste woordvolgorde. Zet de woorden in de goede volgorde en let op hoofdzinnen en bijzinnen.

1. (Piet) (olifant) (een) (zag)

.....

2. Jan zegt dat (een) (huis) (Marie) (koopt)

.....

3. (een) (schrijft) (boek) (Klaas)

.....

4. Ik zie dat (een) (Jan) (brood) (koopt)

.....

5. Marie weet dat (heeft) (een) (Piet) (voetbal)

.....

6. (aait) (de) (Klaas) (hond)

.....

7. (een) (zingt) (lied) (Marie)

.....

8. (Piet) (boek) (leest) (een)

.....

9. Ik hoor dat (start) (Jan) (auto) (de)

.....

10. Klaas denkt dat (Marie) (stoel) (de) (verft)

.....

Oefening 14: Ja/nee-vragen (§4.1.3)

Voorbeeld

Jan kookt vanavond voor ons.

GOED Kookt Jan vanavond voor ons?

FOUT Jan kookt vanavond voor ons?

In het Pools hoeft alleen het woord *czy* voor een zin geplaatst te worden om een ja/nee-vraag te maken. In het Nederlands wordt een ja/nee-vraag gemaakt door de woordvolgorde van de zin te veranderen. Deze oefening is bedoeld om daarmee te oefenen. Maak van de volgende zinnen een vraagzin die je met ja of nee kunt beantwoorden.

1. Marie speelt met haar poppen op zolder.

.....

2. Jan fietste in het donker naar huis.

.....

3. Piet en Marie gingen op vakantie naar Frankrijk.

.....

4. Klaas geeft morgen een groot feest.

.....

5. Jan is ziek.

.....

6. Vandaag is het zondag.

.....

7. Marie was vergeten haar boeken in te leveren bij de bibliotheek.

.....

8. Piet maakt zijn huiswerk voor morgen.

.....

Oefening 15: Woordvolgorde bijvoeglijke naamwoorden (adjectiefgroepen, §4.2.1)

Voorbeeld

(appel) (een) (Jan) (eet) (groene)

GOED Jan eet een **groene** appel.

FOUT Jan eet een appel **groene**.

In het Pools kan een beschrijvend bijvoeglijk naamwoord op twee plekken staan: voor het zelfstandig naamwoord of achter het zelfstandig naamwoord. In het Nederlands wordt dit onderscheid niet gemaakt. Oefen met de juiste woordvolgorde en zet de woorden in de zinnen hieronder in de goede volgorde.

1. (Piet) (olifant) (een) (zag) (grote)

.....

2. Jan zegt dat (nieuw) (een) (huis) (Marie) (koopt)

.....

3. (de) (Nederlandse) (is) (lastig) (taal)

.....

4. (Unie) (nu) (telt) (Europese) (de) (27 lidstaten)

.....

5. Marie weet dat (heeft) (een) (Piet) (ronde) (voetbal)

.....

6. (de) (blond) (van) (heeft) (vriendin) (Jan) (haar)

.....

7. (van) (kunst) (hou) (van) (ik) (moderne)

.....

8. (Piet) (boek) (leest) (een) (dik)

.....

Oefening 16: Woordvolgorde bijwoorden (§4.2.3)

Voorbeeld

(erg) Jan zei dat je daar goed kunt eten.

GOED Jan zei dat je daar **erg** goed kunt eten.

FOUT Jan zei dat je daar goed kunt eten **erg**.

In het Pools komt het bijwoord altijd voor of na het werkwoord waarover het iets zegt, voor het adjectief waarover het iets zegt of na het zelfstandig naamwoord waarover het iets zegt. Het bijwoord komt in Nederlandse zinnen niet altijd op dezelfde plek als in Poolse zinnen. Zet het bijwoord dat voor de zin staat op de goede plek in de zin om hiermee te oefenen.

1. (warme) Ik was even naar het toilet, toen de hoofdgerechten geserveerd werden.

.....

2. (eventueel) Piet komt vandaag, maar alleen als hij op tijd thuis is.

.....

3. (erg) Die auto rijdt snel.

.....

4. (mooi) Zij zingt dit liedje.

.....

5. (snel) Klaas was vertrokken om zijn vliegtuig te halen.

.....

6. (zeer) Jan woont in een oud huis.

.....

7. (behoorlijk) Marie liep hard van stapel.

.....

8. (hard) De jongen schreeuwde naar zijn moeder.

.....

9. (misschien) We gaan vandaag naar het strand.

.....

10. (heel) Marie leest een mooi boek.

.....

Oefening 17: Ontkenning (§4.3)

Voorbeeld

Anna helpt haar moeder.

GOED Anna helpt haar moeder **niet**.

FOUT Anna **niet** helpt haar moeder.

Het partikel *nie*, dat in het Pools zinnen ontkennend maakt, staat meestal voor het werkwoord. In het Nederlands is de woordvolgorde in een ontkennende zin anders dan in het Pools. Deze oefening is bedoeld om hiermee te oefenen. Maak van de volgende zinnen een ontkennende zin met *niet* of *geen*. Let op: sommige van deze zinnen worden in het Pools ontkennend gemaakt door een dubbele negatie te gebruiken. In het Nederlands is dit ongrammaticaal.

1. Ik ga vandaag naar de bioscoop.

.....

2. Klaas en Jan geven Marie een cadeau voor haar voorjaardag.

.....

3. Ik zei iets.

.....

4. Jan is gisteren aangenomen bij dat bedrijf.

.....

5. Ik ben daar geweest.

.....

6. Ik weet misschien waar Marie die leuke jurk heeft gekocht.

.....

7. Piet pakt de brief van de deurmat.

.....

8. Marie houdt van appels.

.....

Tot slot

Deze NT2-handleiding is bedoeld om u extra ondersteuning te bieden bij het begeleiden van cursisten met het Pools als moedertaal. Mogelijke struikelblokken kunnen met de kennis uit deze handleiding voorkomen worden of opgelost worden. Inzicht in de verschillen tussen het Nederlands en Pools kan op deze manier het taalverwervingsproces van de cursist bevorderen.

Naast deze handleiding voor het Pools bestaan er ook handleidingen voor het Spaans, Russisch, Turks en Marokkaans-Arabisch.

Bijlage 1: Begrippen en afkortingen

Begrippen

Suffix	= achtervoegsel (vb: -en in het woord <u>boeken</u>)
Consonanten	= medeklinkers
Vocalen	= klinkers
Consonantcluster	= meerdere medeklinkers achter elkaar (vb: str- in het woord <u>strand</u>)
Negatie	= ontkenning
Prepositie	= voorzetsel
<i>Subject</i>	= onderwerp
<i>Object</i>	= lijdend voorwerp
<i>Verb</i>	= werkwoord
Inversie	= omkering van zinsdelen (vb: Ik eet een appel - Eet ik een appel?)
Kwantoren	= woord of woordgroep waarin informatie gegeven wordt over de hoeveelheid (vb: sommige in 'sommige boeken')
Locatief	= betrekking hebbend op plaats
Presentatief	= bij zinnen met een onbepaald zinsdeel als onderwerp
Prepositioneel	= in combinatie met een voorzetsel
Kwantitatief	= betreffende de hoeveelheid
Partikel	= een klein, onbuigbaar woord
Indicatief	= modus die een feitelijke toestand uitdrukt
Conditionalis	= modus die een voorwaarde uitdrukt
Conjunctief	= modus die een wens of mogelijkheid uitdrukt
Intrinsiek	= innerlijk
Gebonden morfeem	= het kleinste deel van een woord dat betekenis of grammaticale waarde heeft en dat niet zelfstandig kan voorkomen, zoals <i>-baar</i> in <i>strijdbaar</i>
Modus	= wijs, wijze. De modus bepaalt de aard van het werkwoord (vb: de indicatieve modus geeft een vaststaand feit weer)

Afkortingen

mv	= enkelvoud (ook: pluralis)
ev	= meervoud (ook: singularis)
∅	= teken dat aangeeft dat een element niet zichtbaar gerealiseerd wordt
IPA	= <i>International Phonetic Alphabet</i> . Door middel van de symbolen in dit alfabet wordt weergegeven hoe een letter wordt uitgesproken.

SVO	= <i>Subject-Verb-Object</i>
SOV	= <i>Subject-Object-Verb</i>
Wh	= geeft aan dat het om een vraag-element gaat
NOM	= nominatief (naamval)
GEN	= genitief (naamval)
DAT	= datief (naamval)
ACC	= accusatief (naamval)
INSTR	= instrumentalis (naamval)
LOC	= locatief (naamval)
SG	= <i>singularis</i> , enkelvoud
PL	= <i>pluralis</i> , meervoud
1,2,3	= aanduiding van persoon (1e, 2e, 3e persoon)
COMP	= <i>comparative</i> , vergrotende trap
M	= <i>masculine</i> , mannelijk
F	= <i>feminine</i> , vrouwelijk
N	= <i>neuter</i> , onzijdig
ADV	= <i>adverb</i> , bijwoord
PERF	= <i>perfective</i> , perfectief (voltooid)
IMPERF	= <i>imperfective</i> , imperfectief (onvoltooid)
PRES	= <i>present</i> , tegenwoordige tijd
PAST	= <i>past</i> , verleden tijd
INF	= <i>infinitive</i> , infinitief
PART	= <i>participle</i> , deelwoord
IMP	= <i>imperative</i> , imperatief (gebiedende wijs)
COND	= <i>conditional</i> , conditionalis (modus die een voorwaarde uitdrukt)

Bijlage 2: Literatuursuggesties

Wanneer u geïnteresseerd bent in wetenschappelijke bronnen over het taalverwervingsproces en bijvoorbeeld meer wilt weten over *transfer* of andere theorieën over tweedetaalverwerving, dan kunt u hier meer over vinden in de volgende werken:

- **Appel, R. & Vermeer, A.** (1994). *Tweede-taalverwerving en Tweede-taalonderwijs*. Muiderberg: Coutinho.
- **Appel R. & Muysken, P.** (2005). *Language Contact and Bilingualism*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- **Baker, A., Don, J. & Hengeveld, K.** (red.). (2013). *Taal en taalwetenschap*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- **Bossers, B., Kuiken, F. & Vermeer, A.** (red.). (2010). *Handboek Nederlands als Tweede Taal in het Volwassenenonderwijs*. Bussum: Coutinho.
- **Craats, I. van de** (2000). *Conservation in the Acquisition of Possessive Construction*. Proefschrift. Katholieke Universiteit Brabant.
- **Odlin, T.** (1989). *Language Transfer: Cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- **Gass, S. & Selinker, L.** (Eds.). (1992). *Language Transfer in Language Learning*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Wanneer u meer wilt weten over het Pools, dan kunt u de volgende werken raadplegen:

- **Bielec, D.** (2004). *Intermediate Polish: A Grammar and Workbook*. London/New York: Routledge.
- **Bielec, D.** (2012). *Polish: An Essential Grammar*. London/New York: Routledge.
- **Brooks, M.** (1975). *Polish Reference Grammar*. Den Haag/Parijs: Mouton.
- **Citko, B.** (2008). Small clauses reconsidered: Not so small and not all alike. *Lingua*, 118, 261-295.
- **Dąbrowska, E.** (2008). The effects of frequency and neighbourhood density on adult speakers' productivity with Polish case inflections: An empirical test of usage-based approaches to morphology. *Journal of Memory and Language*, 58, 931-951.
- **Dagevos, J.** (red.). (2011). *Poolse migranten: de positie van Polen die vanaf 2004 in Nederland zijn komen wonen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- **Hout, A. van** (2008). Acquiring perfectivity and telicity in Dutch, Italian and Polish. *Lingua*, 118, 1740-1765).
- **Sadowska, I.** (2012). *Polish: A Comprehensive Grammar*. London/New York: Routledge.